

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Restauroinnin koulutusohjelma /Rakennusrestaurointi

Jaana Mikkilä

KYMENLAAKSON PERINNERAKENTAMISEN OSAAJIEN KARTOITUS
OSAAJAREKISTERIEN HYÖDYNTÄMINEN

Opinnäytetyö 2007

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Restaurointi

MIKKILÄ; JAANA	Kymenlaakson perinnerakentamisen osaajien kartoitus
Opinnäytetyö	60 sivua + 10 liitesivua
Työn ohjaajat	Anne Räsänen, lehtori Martti Nakari, projektipäällikkö, Cursor Oy
Toimeksiantaja	Cursor Oy
Huhtikuu 2007	
Avainsanat	artenomit, artesaanit, henkilörekisterit, entistäminen, kirvesmiehet, konservaattorit, korjausrakentaminen, Kymenlaakso, osaaminen, puusepät, rakennusperintö, rakennuskanta: Kymenlaakso, restauroijat, restaurointi

Työn tavoitteena oli kartoittaa Kymenlaakson perinnerakentamisen osaajia. Lisäksi selvitettiin Suomessa toimivia osaajarekistereitä sekä muodostettiin käsitys alueen rakennusperinnön vaalimisesta tänä päivänä. Selvitys on osa isompaa hanketta, jonka tavoitteena on perustaa ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskus Kaakkois-Suomeen. Hanketta koordinoi Cursor Oy.

Tutkimusmenetelminä oli teemahaastattelu ja kyselylomake, joiden avulla selvitettiin perinnerakentajien ammattiin ja osaamiseen liittyviä tietoja sekä perinnerakentamiseen liittyviä mielipiteitä. Kartoituksessa oli mukana 24 perinnerakentamisen pienyrittäjää: puuseppiä, kirvesmiehiä, restauroijia, konservaattoreita, maalausalan osaajia, seppiä sekä yksi kivialan yrittäjä.

Eniten tekijöitä löytyi ikkunoiden ja ovien kunnostamiseen, maalaustöihin sekä kirvesmiehen ja puusepän töihin. Myös opetukseen ja rakennustutkimukseen oli jonkin verran osaajia. Lisää ammattilaisia kaivattaisiin mm. vanhojen tulisijojen korjaamiseen, kivitöihin sekä muuraustöihin. Perinnerakentamisen osaajat voidaan asenteidensa perusteella jakaa kolmeen ryhmään. Uudis-perinnerakentajilla työ on painottunut uudisrakentamiseen, mutta he korjaavat jonkin verran myös vanhoja rakennuksia. Restaurointihenkiset haluavat keskittyä pelkästään vanhoihin rakennuksiin, ja he ovat sisäistäneet hyvin oikeaoppisen säilyttävän korjauksen. Restaurointi-uudisosaajat ovat kuten edellinen ryhmä, mutta he tekevät töitä myös uudisrakennusten kanssa.

Suomessa toimii joitakin paikallisia ja valtakunnallisia osaajarekistereitä. Haastatellut perinnerakentajat olivat kiinnostuneita osaajarekisteristä. Toimiva rekisteri tuo uusia mahdollisuuksia ja voi lisätä kiinnostusta vanhojen rakennusten korjaamiseen, kun osaavia tekijöitä tuodaan esille. Osaajien valintaan ja mahdollisten kriteerien asettamiseen on otettava kantaa rekisteriä perustettaessa.

Kymenlaakson rakennusperinnölle tyypillisiä ovat mm. linnoitukset ja varuskunnat, puunjalostusteollisuuden teollisuusyhdyskunnat sekä kartanokulttuuri. Huomattava osa vanhemmasta rakennuskannasta on kuitenkin yksityisiä asuinrakennuksia, joihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota. Viranomaisilla, kuten Kymenlaakson maakuntamuseolla, alueen kunnilla ja Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksella ei ole riittävästi resursseja ja keinoja tukea rakennusperinnön korjaamista. Korjausneuvontaa ja osaavia tekijöitä tarvittaisiin lisää. Lisäksi yleistä tiedottamista on lisättävä, jotta vanhojen rakennusten arvostaminen lisääntyisi. Tässä mielessä perusteilla olevaan ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskukseen kohdistuu suuria odotuksia.

ABSTRACT

KYMENLAAKSO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Restoration

MIKKILÄ; JAANA	Survey about the Traditional Craftsmen in Kymenlaakso
Bachelor's thesis	60 pages + 10 pages of appendices
Supervisors	Anne Räsänen, Senior lecturer Martti Nakari, Project manager, Cursor Oy
Commissioned by	Cursor Oy
April 2007	
Keywords	architectural heritage, artisans, carpenters, conservators, person registers, restoration, restorers, Kymenlaakso, vernacular building

The aim of the thesis was to survey the traditional craftsmen in Kymenlaakso province. In addition, the registers for the craftsmen operating in Finland were studied. Also the current situation in preserving the architectural heritage in Kymenlaakso was characterized. The survey is a part of a bigger project aiming to establish a special centre for environmental and traditional building in Southeast Finland.

An interview and questionnaire were used to study the craftsmen and their profession and skills. There were in total 24 craftsmen in the study. Major part were carpenters, restorers and conservators. The restoration of windows and doors, painting and the carpenter's work were the most popular areas. More skilled workers are needed for stone work, masonry and restoration of old stoves. So called modern-traditional craftsmen mainly work for new buildings, but they might also be interested and able to restore old buildings. Restorer-spirited craftsmen want to concentrate only on restoring the old buildings. The third group is as the latter, but they also work with new buildings.

In Finland there are some local and national registers, which serve the builders by supplying the contact addresses of the craftsmen. Most of the craftsmen interviewed were interested in entering a register as soon as the register is set up in Kymenlaakso.

Kymenlaakso has a unique history as a border area of Sweden and Russia. The river Kymijoki has contributed to a strong industrialization since the late 19th century. The architectural heritage of Kymenlaakso is known for its fortresses, barracks, industrial surroundings and manor houses. However, a considerable part of the older building stock consists of one-family houses, whose maintenance and restoration deserves more attention.

The authorities in Kymenlaakso have not enough resources or means to support the restoration of architectural heritage. More guidance and skilled craftsmen are needed. In addition, there should be more general information available to increase the respect of old buildings. In this respect, the new centre, which is under planning, plays a key role.

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	KÄSITTEET JA TYÖN TOTEUTUS	8
2.1	Rakennusten korjaamisen käsitteistö.....	8
2.1.1.	Konservointi ja restaurointi	8
2.1.2.	Perinnerakentaminen.....	10
2.1.3.	Korjausrakentaminen	12
2.1.4.	Yhteenveto korjausrakentamisen käsitteistä	13
2.2	Tavoitteet ja kysymyksenasettelu	14
2.3	Kyselylomake ja teemahaastattelu	16
2.4	Osaajien etsiminen ja valinta	17
2.5	Aineiston analysointi.....	18
3	RAKENNUSPERINNÖN VAALIMINEN KYMENLAAKSOSSA.....	19
3.1	Luonto ja historia perustana.....	19
3.2	Haminassa eniten vanhoja rakennuksia.....	20
3.3	Kartanot ja teollisuusympäristöt huomion kohteena.....	23
3.4	Muovimattoja, lastulevyjä ja korjausneuvontaa	26
3.5	Tekijöille ja neuvonnalle kysyntää.....	28
3.6	Rahalliset avustukset pieniä.....	30
3.7	Tiedottamista lisättävä.....	32
4	PERINNERAKENTAMISEN OSAAJAT	34
4.1	Ammatissa toimiminen.....	34
4.2	Osaaminen	37
4.3	Perinnerakentajatyyppit	39
4.3.1.	Uudis-perinnerakentajat	40
4.3.2.	Restaurointihenkiset.....	41
4.3.3.	Restaurointi-uudisosajat	42
4.4	Osaamiskeskus kiinnosti.....	43
5	OSAAJAREKISTERIEN HYÖDYNTÄMINEN.....	44
5.1	Rekisterien kirjo	44
5.2	Haasteena päivitys ja vastuu ammattitaidosta	46
5.3	Pirkanmaan toimiva taitajarekisteri.....	47
5.4	Kymenlaakson osaajarekisteriin on tulijoita.....	49

6	TULOSTEN POHDINTA.....	50
6.1	Osaamiskeskus tukee viranomaisten toimintaa	50
6.2	Osaajarekisteri tuo mahdollisuuksia.....	52
6.3	Työn toteutuksen arviointi.....	54
7	EHDOTUKSIA JATKOSELVITYKSIÄ.....	55
	LÄHTEET	56
	KUVALÄHTEET	60

LIITTEET

LIITE 1 Kyselylomake

LIITE 2 Osaajien nimiä antaneet tahot

LIITE 3 Vastaukset kyselylomakkeen avoimiin kysymyksiin

LIITE 4 Työn aikataulusuunnitelma

1 JOHDANTO

Korjausrakentamiskeskuksia on perustettu eri puolille Suomea 1990-luvun puolivälistä lähtien. Keskukset neuvovat vanhojen rakennusten kunnostajia oikeaan korjaustapaan niin, että rakennuksen kulttuurihistorialliset ja rakennustaiteelliset arvot säilyvät. Monet korjausrakentamiskeskukset välittävät käytettyjä rakennusosia, järjestävät kursseja ja seminaareja tai ylläpitävät rekisteriä perinnerakentamisen eri ammattiryhmien osajista.

”Rakentamisen osaaminen talteen” ja ”Rakentamisalan osaamiskeskus suunnitteilla” otsikoi Kymen Sanomat kesäkuussa 2006. Kiinnostukseni heräsi. Muistin myös parin vuoden takaisen kesätyökokemukseni Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskuksessa Oulussa. Juttua lukiessani selvisi, että kysymys oli ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskuksesta, jota suunniteltiin Kotkan-Haminan seudun kehittämisyhtiö Cursor Oy:n hallinnoimassa esiselvityshankkeessa. Voisikohan hankkeesta löytyä opinnäytetyön aihe? Myöhemmin kesällä otin yhteyttä projektipäällikkö Martti Nakariin, ja opinnäytetyötä ryhdyttiin suunnittelemaan.

Esiselvityshankkeen tavoitteena on kehittää ympäristö- ja perinnerakentamisen sekä ekologisen rakentamisen osaamistason, tuotteiden, palveluiden ja markkinoinnin vahvuuksia Kaakkois-Suomessa. Perustettavaan keskukseen on tulossa mm. osajaarekisteri, kirjasto, varaosapankki ja yleensä tietoa perinne- ja ympäristörakentamisesta. Osaamiskeskuksen suunnitteluun osallistuvat mm. Kaakkois-Suomen ympäristökeskus, Kymenlaakson liitto, Kymenlaakson maakuntamuseo, Harjun oppimiskeskus sekä alueen oppilaitokset ja yritykset. Esiselvityshanke päättyy 30.6.2007, jonka jälkeen keskuksen toimintaa ryhdytään suunnittelemaan käytännön tasolla.

Opinnäytetyön aiheeksi muotoutui lopulta hanketta hyödyttävä ja itseäni kiinnostava aihe: perinnerakentamisen osajien kartoitus Kymenlaaksossa. Työssä muodostettiin myös käsitys alueen rakennusperinnön vaalimisesta tänä päivänä. Kartoitus oli taustatyötä tulevaa osaamiskeskusta ja sinne perustettavaa osajarekisteriä varten. Lisäksi perehdyin Suomen eri korjausrakentamiskeskusten tapaan pitää osajarekisteriä tai listaa alan osajista. Vierailimme Pirkanmaan museokeskus Vapriikissa Tampe-

reella ja Rakennuskulttuurikeskus Herralassa Ilmajoella. Haastattelin myös perinnerakentamiseen perehtyneitä asiantuntijoita.

Aiheen tekee mielenkiintoiseksi se, että alueen perinnerakentamisen osaajia ei ole aikaisemmin selvitetty. Itse asiassa työtä aloitettaessa oli epäselvää, kertyykö aineistoa tarpeeksi. Entä jos osaajia ei löydy? Mielenkiintoista on myös ylipäänsä perinnerakentamisen osaajien tutkiminen. Huomio rakennusperintöä käsiteltäessä on yleensä rakennuksissa ympäristöineen. Eri puolilla Suomea on inventoitu ja tutkittu vanhaa rakennuskantaa ja tehty kulttuuriympäristöselvityksiä. Valtakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviä kohteita on luetteloitu. Samoin on tutkittu eri ammattikuntien historiaa, esimerkiksi 1800-luvun Iitin puuseppiä (Sammallahti 1986). Tämän päivän tekijöistä, perinnerakentamisen osaajista, ei liene tehty erillisiä selvityksiä. Rakentajien ammattikuntaa on kyllä tutkittu esimerkiksi sosiologian piirissä, mutta tutkimuksen näkökulma ei yleensä ole perinnerakentamisessa.

Mitä perinnerakentaminen oikein on? Entä kuka on perinnerakentamisen osaaja? Näihin kysymyksiin törmäsin jo tutkimussuunnitelmaa laatiessani. Korjausrakentamisen käsitteet sekä työn tavoitteet ja toteutus on esitelty heti aluksi. Varsinainen työ jakaantuu kolmeen osaan: rakennusperinnön vaaliminen Kymenlaaksossa (luku 3), perinnerakentamisen osaajat (4) sekä osaajarekisterien hyödyntäminen (5). Perinnerakentajia koskevaa haastatteluaineistoa on pääosin käsitelty neljännessä luvussa, mutta myös kolmanteen ja viidenteen lukuun (3.7 ja 5.4) on liitetty haastateltavien mielipiteitä. Omaa tulkintaa ja johtopäätöksiä olen esittänyt tulosten pohdinta – kappaleessa.

Osallistuin syksyllä 2006 ja talvella 2007 osaamiskeskushankkeen ohjaus- ja asiantuntijaryhmän kokouksiin. Asiantuntijat ovat kommentoineet tutkimussuunnitelmaa ja työn etenemistä. Toivon, että työtä voidaan käyttää hyödyksi tulevaa osaamiskeskusta perustettaessa.

2 KÄSITTEET JA TYÖN TOTEUTUS

2.1 Rakennusten korjaamisen käsitteistö

Käsitteistöä on pohdittu kansainvälisten järjestöjen, viranomaisten tai muiden alan toimijoiden sanastojen ja julkaisujen pohjalta, jos sellaisia on ollut saatavilla. Perinnerakentamista on tässä työssä ja Cursor Oy:n osaamiskeskushankkeessa käytetty puhuttaessa rakennusperinnön korjaamisesta. Käsitteistön pohtimisessa ajatuksena oli kiinnittää perinnerakentaminen muuhun sitä sivuavaan toimintaan, kuten restaurointiin ja korjausrakentamiseen. Haastateltujen osaajien toiminta-alue on laaja, käsittäen kaikki tässä mainitut korjausrakentamisen osa-alueet, mukaan lukien uudisrakentamisen. Osaajien haastatteluissa käytetyt käsitteet löytyvät tiivistettynä kyselylomakkeesta (LIITE 1).

2.1.1. Konservointi ja restaurointi

Konservaattoreiden kansainvälinen keskusjärjestö E.C.C.O (European Confederation of Conservator-Restorer's Organisation) on määritellyt alan ammattieettisiä periaatteita. Näitä periaatteita noudattavat myös Pohjoismaisen konservaattoriliiton Suomen osasto ry:n jäsenet. Tuorein versio hyväksyttiin 2002, ja se esittää ammattialaan, etiikkaan ja koulutukseen liittyviä periaatteita. E.C.C.O:n mukaan konservaattorin perustehtävä on säilyttää kulttuuriperintö nykyisiä ja tulevia sukupolvia varten. Hänen tulee kunnioittaa hänen hoitoonsa jätetyn kulttuuriperintökohteen esteettistä, historiallista ja henkistä merkitystä sekä sen fyysistä loukkaamattomuutta. Konservointi käsittää E.C.C.O:n mukaan pääasiassa suoranaisia toimenpiteitä, joiden tarkoitus on stabiloida kohteen kunto ja hidastaa sen vaurioitumista. Konservointi myös rajoittaa toimenpiteet ainoastaan kaikkein välttämättömpään. Konservointitoimenpiteissä käytetään ainoastaan materiaaleja, tuotteita ja menetelmiä, jotka parhaan ja ajanmukaisimman tiedon mukaan eivät vahingoita kohdetta, ympäristöä tai ihmisiä. Toimenpiteet ja lisäykset tulee olla mahdollisimman helposti poistettavissa. (Konservoinnin eettiset periaatteet 2007.)

Suomen konservattoriliiton mukaan rakennuskonservattorin työn kohteena ovat puurakennukset, puurakenteet ja rakenteiden osat, sekä ulkomuseoalueet ja perinetaisemiin liittyvät rakennusryhmät. Rakennuspinta- ja interiööri-konservattori työskentelee puolestaan rakennusosien ja pintakäsittelyjen säilyttämiseksi. Hänen tehtäväkenttäänsä kuuluvat seinä- ja koristemaalaukset sekä maali-, kipsi- kivi- ja rappauspinnat. (Konservattorit materiaalityhmittäin 2007.)

Restaurointi on yksi konservointiin kuuluvista toimenpiteistä. Venetsian julistus 1964 oli ensimmäisiä julistuksia, joissa otettiin kantaa restaurointiin. Tämä kansainvälinen julistus monumenttien suojelusta ja restauroinnista on pätevä vielä tänäänkin. Monumenteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä ei vain yksittäistä arkkitehtuuriluomusta, vaan myös kaupungin ja maaseudun rakennusryhmiä ja vaatimattomampiakin töitä, joille ajan kulumisen on antanut kulttuurimerkitystä. Restaurointia käsitellään viidessä artikkelissa. Julistuksen mukaan restaurointi on pitkälle erikoistunutta toimintaa, jonka tavoitteena on säilyttää ja tuoda esiin monumenttien esteettinen ja historiallinen arvo. Restaurointi pohjautuu alkuperäisen materiaalin ja autenttisten dokumenttien kunnioittamiselle. Julistuksen 11. artikla painottaa historiallisten kerrostumien arvostamista. Tyylin yhtenäisyys ei ole restauroinnin tavoite, vaan on kunnioitettava eri aikakausina tehtyjä perusteltuja lisäyksiä. Jos rakennuksessa on päälle rakennettuja lisäyksiä eri aikakausilta, alla olevan vaiheen paljastaminen tulee kysymykseen vain jos se on historialliselta, arkeologiselta tai esteettiseltä arvolta huomattava ja säilynyt hyvässä kunnossa. (Venetsian julistus 1964.)

Venetsian julistus ottaa kantaa myös restauroinnin työtekniikoihin toteamalla, että jos perinteinen tekniikka osoittautuu riittämättömäksi, monumenttia voi vahvistaa nykyaikaisella, tieteellisellä ja hyväksi koetulla konservointi- ja restaurointitekniikalla. Täydennysten on erotuttava alkuperäisestä, jotta restauroinnilla ei väärennetä taiteellista eikä historiallista kokonaisuutta. Restauroinnissa on noudatettava täsmällistä dokumentointia, joita havainnollistetaan piirroksin ja valokuvoin. Raporttiin pitää sisällyttää kaikki kunnostustyön vaiheet. (Venetsian julistus 1964.)

Suomessa pyritään noudattamaan Venetsian julistuksen linjauksia, mutta restauroinnissa korostetaan nykyään säilyttävää restaurointia. Ympäristöministeriö ja Museovirasto ovat ylläpitämällänsä sivustolla määritelleet, että restaurointi (entistäminen)

on korjaamista, joka tähtää rakennettuun ympäristöön tai rakennukseen sisältyvien antikvaaristen ja arkkitehtonisten arvojen ylläpitämiseen, ja että korjauksessa käytetään konservoivia toimenpiteitä (Korjausrakentamisen käsitteitä 2007). Internet-sivustoillaan Museovirasto painottaa myös säilyttävää korjaustapaa, mutta toteaa että konservoivien toimenpiteiden lisäksi voidaan käyttää rekonstruoivia ja/tai entistäviä toimenpiteitä (Restaurointi 2006). Samassa yhteydessä Museovirasto linjaa, että myös uudisrakentamiseen rinnastettavat toimenpiteet voivat olla osa restaurointia, mikäli niiden suunnittelussa ja toteutuksessa otetaan huomioon säilytettävän kohteen kulttuurihistorialliset arvot ja ne ovat kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisia.

2.1.2. Perinnerakentaminen

Perinnerakentamista, tai perinteistä rakentamista voidaan nimittää myös kansanomaiseksi tai talonpoikaiseksi rakentamiseksi. Perinnerakentaminen yhdistetäänkin yleensä vanhoihin maaseudun hirsirakennuksiin, puukaupunkeihin ja luonnonkivita tai tiilirakennuksiin, jotka on tehty perinteisiä hyväksi havaittuja työtapoja, rakentamista ja rakennusmateriaaleja noudattaen. Useimmiten perinnerakentaminen liitetään juuri maaseutuun ja talonpoikaiseen rakentamiseen. Esimerkiksi Perinnerakentajan opas (Aarrevaara 1995) käsittelee pelkästään maaseudun rakentamista, missä huomioidaan perinteisten rakennustapojen lisäksi myös niiden hyödyntäminen nykyaikaisessa rakentamisessa.

Kukkonen ja Lievonen (1989:83) ovat listanneet perinteisen rakentamisen ominaisuuksia. Näitä ovat esimerkiksi ekologisuus, taloudellisuus, joustavuus, siirrettävyys, yksilöllisyys ja ymmärrettävyys. Ekologisuuteen liittyy luonnonolosuhteiden hyvä tunteminen ja hyödyntäminen. Metsät, pellot, tiet ja asutut kohdat ovat jäsentyneet luonnonmukaisesti maaston, maaperän ja toiminnan mukaan mahdollisimman edullisesti. Rakennuspaikka valittiin hyvin ja rakentamisessa hyödynnettiin paikallisia materiaaleja ja työvoimaa. Rakennusaineiden ominaisuudet oli vuosisatojen saattossa opittu tuntemaan. Rakentamisprosessi oli kaikille tuttu ja ymmärrettävä. Yleisiä ominaisuuksia kansanomaiselle rakentamiselle on myös pyrkimys taloudellisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen. Niukat voimavarat käytettiin mahdollisimman te-

hokkaasti ja rakentamiseen liittyvät työvaiheet, kuten puunkaato, ajoittuivat sen mukaan, milloin ne oli tarkoituksenmukaisinta ja luontevinta tehdä.

Hirsirakentaminen on tuottanut sopusointuisia kokonaisuuksia. Perinteisessä rakentamisessa voimakkaita yhdistäviä tekijöitä on rakennusaineissa, rakenteissa ja rakennuksen kokonaishahmossa. Vaikka hirsirakennukset olivatkin samankaltaisia, niissä oli myös yksilöllistä vaihtelua. Rakentaminen oli käsityötä. Laajennettavuus, siirrettävyys, muunneltavuus ja rakennusaineiden kierrätettävyys merkitsivät joustavuutta. Rakennus oli helppo purkaa ja koota, ja toisaalta rakenne mahdollisti myös kengityksen. (Kukkonen ja Lievonen 1989:81-83.)

Perinnerakentamiseen sisältyvä sana *perinne* kiinnittää käsitteen menneeseen aikaan. Perinne on tapa tai käytäntö, joka säilyy sukupolvesta toiseen muuttumattomana (Kaimio et. al. 2004). Perinnettä on myös perimätieto, joka siirtyy suullisesti sukupolvelta toiselle. Kukkonen ja Lievonen (1989:3) mukaan perinne on rakennetussa ympäristössä ominaisuuksia, jotka sisältävät jatkuvuutta, hioutumista ja uusien vaikutteiden sopeuttamista. Samalla he toteavat viime vuosikymmenien rakentamisen poikkeavan voimakkaasti vanhemmista kerrostumista viitaten perinteen katkeamiseen.

Asiaa voidaan lähestyä myös perinteisen rakentamisen vastakohtasta, modernista rakentamisesta käsin. Tätä taustaa vasten perinnerakentamisen aikakausi päättyi 1930-lukuun tai viimeistään sotien jälkeen, jolloin ns. modernin arkkitehtuurin aika alkoi (Tuomi 2001:192-193, Lindh 2003:63-69). Myös Kukkonen ja Lievonen (1989:1) rajaavat kansanomaisen rakentamisen ulottumaan 1940 – 50 –luvulle saakka. Näihin aikoihin katkesi myös perinteisten rakennustapojen siirtyminen uusille sukupolville. Tehokkuus, uudet rakennusmateriaalit ja elementtirakentaminen peittivät alleen vuosisatoja käytössä olleita perinteitä.

Perinteisen ja modernin välimaastoon jäävät esimerkiksi jälleenrakennuskauden ns. rintamamiestaloit. Nämä sotien jälkeen rakennetut noppamaiset rakennukset poikkesivat ilmeeltään perinteisestä rakentamisesta. Niiden rakennustapa noudattaa kuitenkin puurakentamisen perinteitä. Lisäksi osa on hirsirunkoisia. (Soikkeli 2003:106, Laukkonen 1987.)

Perinnerakentaminen mielletään tänä päivänä ennen kaikkea myös uudisrakentamisena. Perinteitä ja hyväksi havaittuja rakennustapoja halutaan vaalia. Uudisrakentaminen erottaakin perinnerakentamisen edellä käsitellyistä konservoinnista, restauroinnista ja korjausrakentamisesta. Perinteisissä uudisrakennuksissa käytetään luonnonmukaisia ja perinteisiä rakenteita, materiaaleja ja aineita. Pyrkimyksenä on tehdä luonnonmukainen ja hengittävä talo, jossa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan myös käytöstä poistettu, hyväkuntoinen rakennusmateriaali. Perinnerakentaminen onkin lähellä nykyään suosituiksi tulleita käsitteitä ekologinen rakentaminen ja luonnonmukainen tai luomurakentaminen (Virtanen 2005:23-24).

2.1.3. Korjausrakentaminen

Korjausrakentamisen käsitteisiin ovat ottaneet kantaa mm. Valtion teknillinen tutkimuskeskus sekä Ympäristöministeriön ja Museoviraston ylläpitämä rakennusperintö –sivusto. Korjausrakentaminen on yleisnimitys erilaisille kertaluonteisille toimenpiteille, joilla rakennus pyritään säilyttämään, mutta muuttamaan sitä olennaisesti toivottuun suuntaan. Tällaisia toimenpiteitä ovat esim. perusparannus, peruskorjaus, saneeraus, restaurointi, entisöinti, remontointi, kunnossapito, vuosikorjaus ja kunnostus. Myös uudistustyö, jossa vanhan tilalle rakennetaan nykyaikaisempi laite tai rakennelma on korjausrakentamista, samoin kuin käyttötarkoituksen muuttaminen. Korjausrakentamista voidaan siis luonnehtia toiminnaksi, jossa rakennuksen tai sen osien kuntoa ylläpidetään tai parannetaan niin, että se soveltuu paremmin käyttötarkoitukseensa. Peruskorjaus on suhteellisen suurena hankkeena toteutettava korjaus, jossa voidaan korjata rakennusta, sen osia tai talotekniikkaa. Perusparannus taas on korjausrakentamista, jossa laatutaso nostetaan olennaisesti alkuperäistä paremmaksi. (Vainio et. al. 2002:58, Korjausrakentamisen käsitteitä 2007.)

Vielä 1980-luvulla korjausrakentamisen synonyyminä käytettiin rakennussaneerausta, vaikka tavoitteena olisikin ollut kohteen kulttuurihistoriallisten ja rakennustaiteellisten arvojen säilyttäminen tai palauttaminen (Kiinteistösanasto 1984:71-73). Teppo-Pärnän (2006:6) mukaan saneeraus on kauniisti sanottuna uusimista, mutta pahasti sanottuna rakennuksen arvoa alentava virhe, joka merkitsee kulttuuriperin-

nön kannalta usein ylikorjaamista. Lehtikirjoittelussa ja urakoitsijoiden ilmaisuissa saneeraus esiintyy silti myös rakennusperintöä kunnioittavan korjauksen yhteydessä (esim. Anttila 2000:108 ja Vaittinen 2003).

Saneeraus yleistyi terminä 1800-luvun kaupunki uudistusten yhteydessä, kun kokonaisia kortteleita tervehdytettiin purkamalla vanhaa ja rakentamalla uutta (Perkkiö 2002). Tavoitteena oli usein epähygieenisten olojen saneeraaminen teollistuneen yhteiskunnan vaatimusten tasolle. Nykysaneeraamista on esimerkiksi asuinkerrostalon tai huoneiston remontointi vastaamaan asukkaiden tarpeita. Peruskorjaaminen tuli nimikkeenä käyttöön 1970-luvun lopun perusparannuslain myötä. Joidenkin mielestä termi on vastoin restauroinnin periaatteita ja tulisi arvovakennusten kohdalla unohtaa. Peruskorjaaminen on vakiintunut kaikenlaisen korjaamisen yleisnimikkeeksi, olipa sitten kysymys Kansallisteatterin kaltaisesta monumentista tai 1970-luvun koulurakennuksesta. Korjausrakentamisen sanaston kirjavuutta ja epäyhtenäisyyttä kuvaa hyvin seuraava esimerkki:

Kohteena oli 1912 valmistunut arvokiinteistö Helsingissä. Työmaataulussa ja asiakirjoissa projektia kutsuttiin yleisen tavan mukaan *peruskorjaukseksi*. Arkkitehti puhui mielellään *saneerauksesta* ja *palauttavasta rekonstruktioista*. Työmaalla osa porukkaa *entisöi*, osa työnkuvansa mukaisesti yksinkertaisesti *teki käskettyjä hommia* huomaamatta eroa porrasaulan kasetoitujen ja koristeltujen kattojen ja edellisen työmaan alaslaskettujen sälekattojen välillä. Rakennuttajalle kyseessä oli kiinteistön *kunnostaminen ja uudistaminen*.

(Perkkiö 2002.)

Äskettäin myös Rakennusperinteen Ystävät ry otti kantaa nimikkeistöön hyvin havainnollisen esimerkin avulla (Teppo-Pärnä 2006:6-7). Artikkelissa kerrotaan, mitä toimenpiteitä ovelle tehdään, jos se uusitaan (saneerataan), perusparannetaan, rekonstruoidaan, peruskorjataan, kunnostetaan, konservoidaan tai restauroidaan. Ero esimerkiksi konservoinnin ja perusparantamisen välillä tulee selkeästi esille.

2.1.4. Yhteenveto korjausrakentamisen käsitteistä

Korjausrakentaminen on käsitteenä laaja ja samalla hyvin epäyhtenäinen. Siihen sisältyvät lähes kaikki toimenpiteet mitä olemassa olevien rakennusten, uusien ja vanhojen, kunnostamisen ja korjaamisen hyväksi voi tehdä. Käsitteistö ei ole kaikilta

osin vakiintunut. Vaikka kansainväliset alan järjestöt, viranomaiset tai muut alan toimijat ovat määritelleet käsitteitä, niiden käyttö ja ymmärtäminen vaihtelevat suuresti. Lisäksi yhdessä korjauskohteessa yleensä sovelletaan useita eri korjaustapoja. Esimerkiksi julkisivut voidaan säilyttää, seinäpinnat restauroidaan aikaisempaan asuun, talotekniikkaa perusparannetaan ja keittiötiloja uudistetaan nykyaikaisemmiksi. Tämä voi entisestään sekoittaa käsitteiden käyttöä.

Suomeen viime vuosina perustetuista keskuksista, jotka jakavat neuvoja rakennusten perinteisistä korjaus- ja rakentamistavoista, käytetään yleisesti nimitystä korjausrakentamiskeskus. Korjausrakentamisen käsite onkin ehkä siirtynyt huomioimaan enemmän myös rakennuksen historiaa ja arvoja. Perinnerakentamisella on yhtäläisyyksiä restauroinnin, korjausrakentamisen ja konservoinnin kanssa silloin, kun pyrkimyksenä on korjata ja säilyttää vanhoja rakennuksia kunnioittaen vanhoja rakennustapoja ja rakennuksen kulttuurihistoriallista arvoa.

2.2 Tavoitteet ja kysymyksenasettelu

Opinnäytetyön tavoitteena on

- kartoittaa Kymenlaakson perinnerakentamisen osaajia,
- tehdä pohjatyö osaajarekisterin perustamiseksi sekä
- muodostaa käsitys alueen perinnerakentamisesta.

Tavoitteiden saavuttamiseksi kirjasin ylös kysymyksiä, joista halusin saada tietoa ja jotka olivat oleellisia. Kysymyksiä ryhmittelemällä muodostin kaksi pääkysymystä:

Minkälaista perinnerakentamisen osaamista Kymenlaaksosta löytyy?

Mitä on osaajarekisteri?

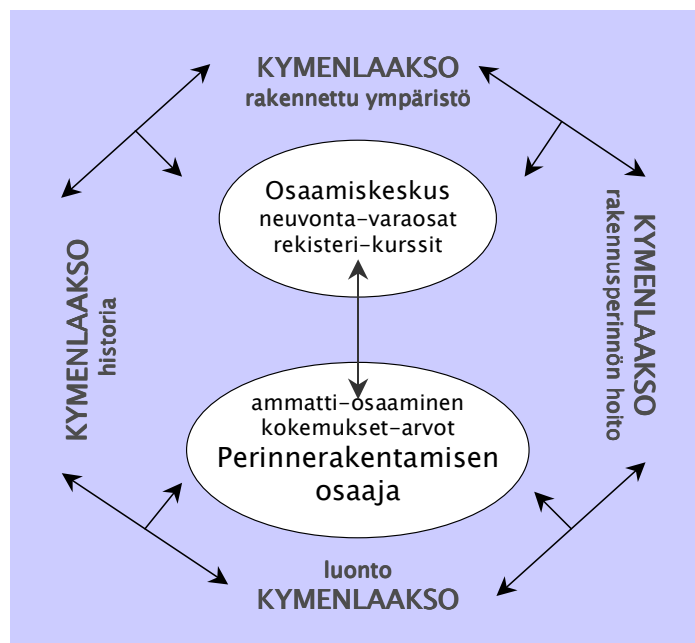
Pääkysymyksiä tarkennettiin alakysymyksillä, jotka ensimmäisen kysymyksen kohdalla liittyivät ammattiin, koulutukseen, osaamiseen ja palveluihin, toimintatapaan sekä mielipiteisiin ja kokemuksiin perinnerakentamisesta ja omasta ammatista.

Osaajien kautta hahmotettiin siten myös käsitystä koko alueen perinnerakentamis-

ta. Osaajarekisterin kohdalla kiinnostavaa taas oli se, minkälaisia rekistereitä muual-
la on, miten ne toimivat ja mitkä ovat suurimmat haasteet ja ongelmat.

Työn alussa listattujen kysymysten lisäksi myöhemmin korostui kolmantena tavoit-
teena ollut käsitys alueen perinnerakentamisesta ja ylipäänsä rakennusperinnön vaa-
limisesta. Esiin nousi uusia kysymyksiä kuten: Miksi vanhojen rakennusten korjaa-
mis- ja säilyttämisaate ei vielä ole rantautunut Kymenlaaksoon kovin voimallisesti?
Miksi alan osaajista ei ole käsitystä?

Tutkimusongelmaa ja sen viitekehystä voidaan havainnollistaa myös oheisella kaa-
violla (Kuva 1). Keskeisiä ovat perinnerakentamisen osaajat ja heidän suhteensa
osaamiskeskukseen ja osaajarekisteriin. Taustalla ovat osaajien ja osaamiskeskuksen
toimintaan vaikuttavat ympäröivä Kymenlaakso, sen luonto, historia, rakennettu
ympäristö ja rakennusperinnön hoito, jotka kaikki ovat vuorovaikutuksessa keske-
nään.

Kuva 1. Tutkimuksen viitekehys. Kohteena ovat perinnerakentamisen osaajat sekä osaamiskeskuksen toiminta osaajien näkökulmasta. Osaajien ja osaamiskeskuksen toimintaan vaikuttaa ympäröivä Kymenlaakso.

2.3 Kyselylomake ja teemahaastattelu

Kysymyksen eli tutkimustehtävän muoto antaa usein riittävän vihjeen myös toimivan tutkimusmenetelmän valinnasta (Hakala 2001:12). Tässä tapauksessa haastattelu ja kyselylomake soveltuivat parhaiten osajien kartoittamiseen. Lisäksi olivat toisiinsa täydentäviä menetelmiä. Tavoitteena oli ymmärtää, luokitella ja tulkita aineistoa, mikä on laadulliselle tutkimukselle ominaista (Anttila 1998:180). Osittain tutkimus oli määrällistä, sillä kyselylomakkeesta saadaan tuloksena myös numerotietoa.

Osaajien haastattelu oli yhdistelmä strukturoidusta haastattelusta ja teemahaastattelusta. Strukturoidussa haastattelussa tai lomakehaastattelussa kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama. Teemahaastattelu taas tarkoittaa keskustelua, jossa tutkija pyrkii saamaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavia, tutkimuksen aihepiiriin kuuluvia asioita. (Eskola ja Vastamäki 2001:24.)

Strukturoitu osuus käsitti kaikille samalla tavalla muotoillut kysymykset, joissa oli myös valmiita vastausvaihtoehtoja (LIITE 1). Tässä tosiasioihin perustuvassa osuudessa kerättiin tietoja haastateltavan ammatista, koulutuksesta, osaamisesta, palveluista ja maantieteellisestä toiminta-alueesta. Lomakkeessa kysyttiin myös osaamiskeskuksen toimintaan ja osaajarekisteriin liittyviä kysymyksiä.

Teemahaastatteluna toteutettu osuus selvitti osaajan mielipiteitä ja kokemuksia. Haastattelun aihepiireiksi oli määrätty perinnerakentaminen Kymenlaaksossa ja haastateltavan toimiminen omassa ammatissaan, mutta kysymyksillä ei ollut tiettyä muotoa tai järjestystä. Jos mahdollista, haastateltaville lähetettiin etukäteen kyselylomake, keskusteltavat aihepiirit sekä lyhyt saatekirje, jossa kerrottiin opinnäytetyön tarkoituksesta ja osaamiskeskushankkeesta (LIITE 1). Haastattelut tehtiin yleensä haastateltavan työpaikalla tai kotona, yksi haastattelu tehtiin haastattelijan kotona.

2.4 Osaajien etsiminen ja valinta

Maantieteellisenä alueena oli Kymenlaakso. Myös Kaakkois-Suomeen ja osaamiskeskushankkeen toimialueeseen kuuluvaa Etelä-Karjalaa ei voitu sisällyttää kartoitukseen, koska työmäärästä olisi muuten tullut liian iso annetun aikataulun puitteissa. Kymenlaaksoon kuuluvat 12 kuntaa ovat Anjalankoski, Elimäki, Hamina, Iitti, Jaala, Kotka, Kouvola, Kuusankoski, Miehikkälä, Pyhtää, Valkeala ja Virolahti.

Osaajien valinnassa ei ollut kovin tiukkoja kriteereitä, koska käytännössä perinnerakentamiseen perehtyneisyyttä tai työn laadukkuutta ei ollut mahdollista selvittää kuin päällisin puolin, eikä sen arvioimiseen ollut toisaalta riittävää asiantuntemusta. Osaajia etsittiin avoimin mielin ja valintaan vaikuttivat myös osaajasta tietoja kertoneen suositukset. Kriteereinä pyrittiin pitämään kiinnostusta ja halua rakennusperinnön vaalimiseen ja korjaamiseen, ja näyttöä alalle työn, koulutuksen tai harrastuksen kautta. Pelkästään uudisrakentamiseen keskittyneitä osaajia, esimerkiksi hirsirakentajia, ei otettu mukaan. Haastateltavien valintaan vaikutti tavoite osaajarekisterin perustamiseen tulevaisuudessa. Tämän vuoksi haastateltavat olivat pääasiassa vielä työelämässä olevia. Suunnittelijat, arkkitehdit ja isommat rakennus- ja maalausliikkeet rajattiin työn ulkopuolelle.

Osaajia etsittiin mm. Kymenlaakson maakuntamuseon, Museoviraston, Verlan tehdasmuseon ja oppilaitosten kautta (LIITE 2). Myös alueen kuntien rakennusvalvontaan, rakennusmestareille ja korjausneuvojille tai vastaaville lähetettiin n. 30 henkilölle sähköpostikysely. Kartoitukseen valikoitui yhteensä 31 henkilöä, joista henkilökohtaisesti haastateltiin 12 osaajaa. Muiden kanssa käytiin lyhyt puhelinkeskustelu ja heille lähetettiin kyselylomake. Viisi osaajaa ei palauttanut kyselylomaketta ja lisäksi kaksi osaajaa rajautui kyselylomakkeen ja haastattelun tai puhelinkeskustelun perusteella työn ulkopuolelle.

Osaajien nimiä tai yritysten nimiä ei tuoda työssä esiin. Perinnerakentamisen osaamisen ja mielipiteiden tarkasteluun tämä ei vaikuta. Syynä oli myös se, että opinnäytetyön ei ole tarkoitus olla osaajarekisteri, jollainen siitä helposti voi muodostua, jos nimet julkaistaan. Nimien julkaisemattomuus antoi myös haastateltavalle vapaamman mahdollisuuden ilmaista mielipiteitään. Kartoituksessa löytyneet osaajat jäävät

kuitenkin osaamiskeskushankkeen tietoon, jotta tietoja voidaan hyödyntää osaajarekisteriä perustettaessa.

2.5 Aineiston analysointi

Lopullisessa aineistossa oli mukana 24 osajaa, jotka olivat täyttäneet kyselylomakkeen. Haastatteluista tarkempaan analyysiin valittiin 9 haastattelua, joista 5 oli nauhoitettuja ja lopuista oli muistiinpanot. Niistä osajista, joita ei henkilökohtaisesti haastateltu, oli käytössä lyhyet muistiinpanot puhelinkeskusteluista.

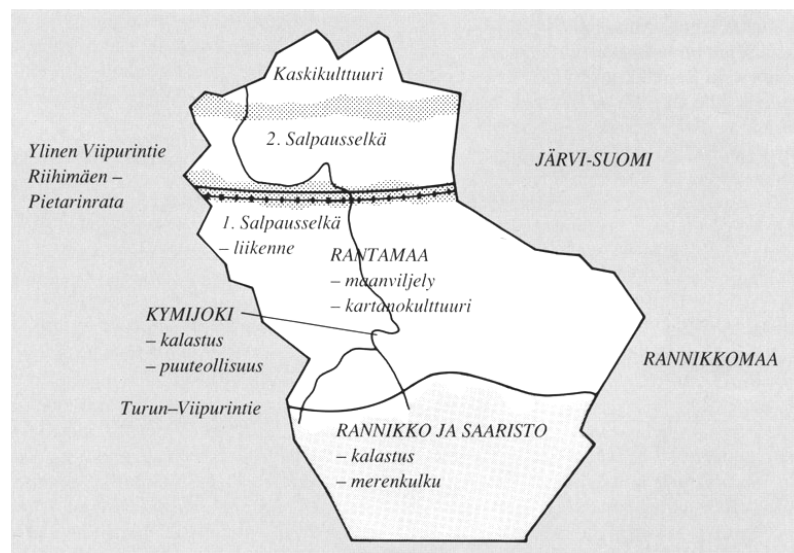
Haastatteluaineistoa luokiteltiin, yhdisteltiin, pelkistettiin ja tyypiteltiin, mikä on yleistä tämäntyyppisen aineiston analysoinnissa (esim. Eskola ja Vastamäki 2001:41, Alasuutari 1994:30-31). Tavoitteena oli etsiä yleisiä piirteitä, jotka pätevät mahdollisimman moneen haastateltavaan. Haastatteluaineistoa ei litteroitu, koska tämä olisi ollut liian aikaavievä vaihe. Nauhat kuunneltiin läpi ja niistä tehtiin samalla muistiinpanot. Haastattelun olennaisimpia teemoja saatettiin kirjoittaa sanatarkastikin. Tällaisia olivat esimerkiksi perinnerakentaminen Kymenlaaksossa (arvostus, muutokset, edistäminen, tulevaisuus) sekä haastateltavan suhde vanhojen rakennusten korjaamiseen (asenne, motivaatio, toimintaympäristö, tiedon hankinta). Myös osaamiskeskukseen liittyvät asiat huomioitiin.

Kyselylomakkeessa oli sekä avoimia kysymyksiä että valmiita vastausvaihtoehtoja. Avoimia kysymyksiä pyrittiin tarkastelemaan edellä kuvatulla tavalla, luokittelemalla ja yhdistelemällä. Muutoin tuloksia käsiteltiin taulukkolaskentaohjelman avulla laskemalla esimerkiksi prosentuaaliset osuudet tiettyyn vastausvaihtoehtoon. Kyselylomakkeen tuloksia luokiteltiin mm. ammatin ja osaamisen perusteella. Esimerkiksi ammateista muodostettiin ryhmiä, ja kunkin ryhmän osaamista tarkasteltiin erikseen. Osajien tyypittelyä tehtäessä haastattelujen ja kyselylomakkeiden tietoja yhdisteltiin keskenään.

3 RAKENNUSPERINNÖN VAALIMINEN KYMENLAAKSOSSA

3.1 Luonto ja historia perustana

Kymenlaakson luonto on moni-ilmeistä. Toisin kuin useita muita maakuntia, Kymenlaaksoa ei voida luonnehtia pelkästään yhteen luonnonpiirteeseen nojautuen (Kuva 2). Maakunnan poikittaisena selkärankana Salpausselät jakavat alueen karkeasti ottaen eteläiseen, savikkojen luonnehtimaan rannikkotasanteeseen ja pohjoiseen järviolueeseen. Keskeinen elementti on Kymijoki. Päijänteestä alkunsa saava Kymijoki virtaa läpi Iitin järvien saaden joen muodon Voikkaan koskesta lähtien. Perunoossa Kotkassa joki haarautuu itäiseen ja läntiseen haaraan, jotka edelleen haaroittuvat ennen laskemistaan mereen. Salpausselkien eteläpuolinen rannikkotasanne on hyvää viljelysaluetta etenkin Kymijoen länsipuolella, missä maaperä on pääasiassa tasaista ja hedelmällistä savimaata. Rannikkotasanteelta löytyy myös Kymenlaaksole tyypillisiä rapakivikallioita. Itäisen Suomenlahden rannikolla ja saaristossa on kautta aikain harrastettu kalastusta ja merenkulkua ja alue on ollut Kymenlaakson vilkkain kulttuurien kohtaustapaikka. (Hamari 2007, Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992:7-8.)

Kuva 2. Kymenlaakson luonnon ja kulttuurin erityispiirteet (Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992:8).

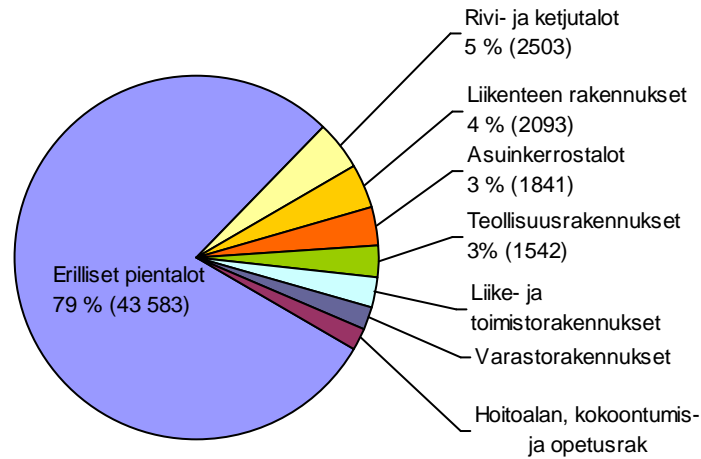
Luonto ja historiallinen kehitys ovat Kymenlaaksoon syntyneen rakennetun ympäristön ja kulttuurimaisemien pohjana. Alueen rakennuskulttuuria leimaavat linnoitushistoria ja varuskunnat, puunjalostusteollisuuden teollisuusyhdyskunnat, jokivarsien kylät ja peltomaiset sekä kartanokulttuuri. Saaristolle tyypillisiä ovat merenkulkuun ja kalastukseen liittyvät rakennukset ja kylät.

Kymenlaaksolla on ollut erityisasema Ruotsin ja Venäjän rajamaakuntana, jossa itä ja länsi kohtaavat. Turun rauhassa 1743 raja vedettiin lännemmäksi Kymijoen läntisintä sivuhaaraa pitkin poikki Salpausselän ja Saimaan vesireittien. 1790-luvulla venäläiset rakensivat nykyisen Kotkan paikalle Ruotsinsalmen merilinnoituksen, sen pohjoispuolelle Kyminlinnan linnakkeen sekä maalinnoituksia Uttiin, Liikkalaan ja Savitaipaleelle. Linnoitusympäristö Haminan kaupungin keskustassa on maamme vanhin toimiva varuskunta-alue. Vilkas, Venäjän armeijalle tarkoitettujen tiilikasarmien rakennuskausi ajoittuu vuosiin 1910-1915, jolloin rakennettiin mm. Kouvolan ja Korian varuskunta-alueet. (Kauppi 2001a:136-140, Kauppi 2001b:141-144.)

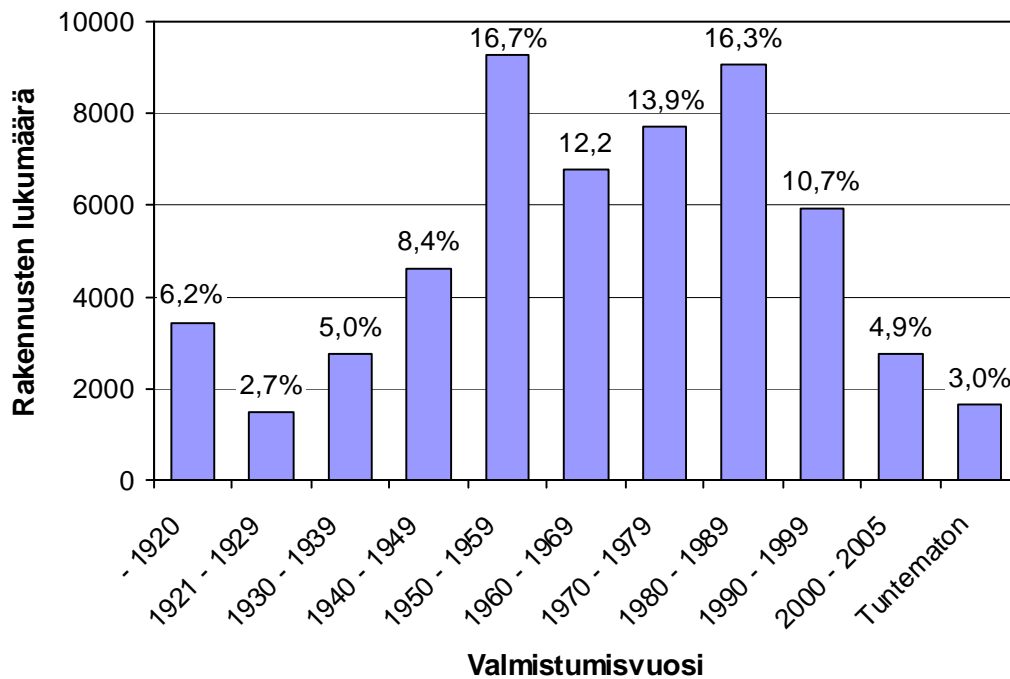
Teollisuudella on sen alkua ajoista asti ollut alueen rakennuskulttuurille suuri merkitys. Kymenlaakson ensimmäinen teollinen laitos oli Korkeakoskella 1564 aloittanut sahamylly (Seppovaara 1988:307). Suomessa suurteollisuuden läpimurto tapahtui kuitenkin vasta 1860-1870 -luvulla. Kymenlaaksolla oli valtavan koskivoimansa, hyvien uittoväylien ja ripeästi kehittyvien liikenneyhteyksien vuoksi keskeinen ja johtava asema (Seppovaara 1988:303). Vielä nykyäänkin Kaakkois-Suomi on Euroopan suurin metsäteollisuuden keskittymä, jonka osaamista kehitetään edelleen (Raunio 2007).

3.2 Haminassa eniten vanhoja rakennuksia

Kymenlaakson kokonaisrakennusmäärä on Tilastokeskuksen vuoden 2005 tilaston mukaan noin 55 500 rakennusta. Huomattava osa tästä, 79 %, on erillisiä pientaloja (Kuva 3). Kun tähän lisätään vielä rivitalot ja asuinkerrostalot, on asuinrakennuksia 87 % koko rakennuskannan määrästä. Nelisenkymmentä prosenttia Kymenlaakson rakennuskannasta on rakennettu ennen vuotta 1960 (Kuva 4). Vilkkainta rakentaminen on ollut 1950- ja 1980-luvulla, mutta myös 1960-70 -luvulta on peräisin iso osa nykyisestä rakennuskannasta.

Kuva 3. Kymenlaakson rakennusten käyttötarkoitus 2005¹ (% kokonaismäärästä 55 488). (Tilastokeskus 2006).

Kuva 4. Kaikkien Kymenlaakson rakennusten valmistumisvuosi ja lukumäärä kymmenvuositain vuoden 2005 tilaston mukaan¹. (Tilastokeskus 2006).

¹ Ennen vuotta 1980 valmistuneilla rakennuksilla voi rakennusvuosi olla myös laajennus/peruskorjausvuosi. Tilastoon eivät sisälly mm. seuraavat rakennukset: kesämökkit, maataloustuotannon rakennukset, asuinrakennusten sauna- ja talousrakennukset, puolustusvoimien rakennukset (elleivät asuttuja/toimitiloja). Tilastokeskukseen rakennuskantatiedot saadaan pääosin Väestötietokeskuksen väestötietojärjestelmästä, johon kuntien rakennusvalvontaviranomaiset ilmoittavat rakennuksia koskevat rakennusluvanvaraiset tiedot.

Vuoden 2005 tilaston mukaan Kymenlaaksossa on hieman enemmän vanhoja rakennuksia kuin koko maassa keskimäärin. Kymenlaakson alueella 6,2 % rakennuksista (n. 3400 kpl) on rakennettu ennen vuotta 1920, kun koko maassa vastaava luku on 5,5 %. Vanhan rakennuskannan määrä vaihtelee jonkin verran kunnasta riippuen (Taulukko 1). Yleisesti voidaan sanoa, että mitä enemmän kunnassa on asukkaita ja rakennuskantaa, sitä enemmän löytyy myös vanhoja rakennuksia. Poikkeuksen muodostaa Hamina, jossa on kaupungin kokoon nähden huomattavan paljon vanhoja rakennuksia. Tähän vaikuttanee jonkin verran entinen Vehkalahti, joka yhdistyi Haminan kanssa vuonna 2003. Toisessa ääripäässä on Kouvola, jossa on erityisen vähän vanhoja rakennuksia kaupungin rakennuskannan määrään nähden. Tämä johtuu mm. Kouvolan pienestä pinta-alasta ja maaseutumaisen ympäristön puuttumisesta lähes kokonaan.

Taulukko 1. Ennen vuotta 1920 rakennettujen rakennusten lukumäärä ja suhteellinen osuus kunnittain¹. (Tilastokeskus 2006)

Kunta	Rakennukset < 1920		Kunta	Rakennukset < 1920	
	kpl	%		kpl	%
Hamina	641	8,7	litti	271	9,0
Kotka	618	4,9	Pyhtää	178	7,8
Anjalankoski	364	5,7	Miehikkälä	147	10,8
Kuusankoski	328	5,2	Elimäki	144	4,9
Valkeala	308	6,9	Jaala	94	7,8
Violahti	282	14,7	Kouvola	57	1,0

Tilaston mukaan lukumääräisesti eniten vanhoja rakennuksia on Etelä-Kymenlaakson seutukunnassa, jossa on hieman yli puolet Kymenlaakson ennen vuotta 1920 rakennetuista rakennuksista (Taulukko 1). Kotkassa ja Haminassa on molemmissa reilut 600 vanhaa rakennusta. Pohjois-Kymenlaaksossa vanhaa rakennuskantaa on lukumääräisesti eniten Anjalankoskella, Valkealassa, Kuusankoskella ja Iitissä. Jos katsotaan suhteellista osuutta, eniten vanhoja rakennuksia on Virolahdella (15 %) ja Miehkälässä (11 %).

Huomattava on, että tilastosta puuttuvat kokonaan mm. maatalouden rakennukset sekä asuinrakennusten sauna- ja talousrakennukset. Nämä huomioiden rakennuskanta on tilastoitua suurempi ja myös vanhoja rakennuksia on enemmän kuin tilasto antaa ymmärtää. Mahdollisesti osa vanhoista rakennuksista kuuluu ryhmään ”tuntematon”.

3.3 Kartanot ja teollisuusympäristöt huomion kohteena

Kymenlaakson rakennuskulttuuria on inventoitu muutamaa otteeseen. Kolmas ja tähän asti kattavin inventointi valmistui 1992 (Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992). Tässä muodostettiin kokonaiskäsitelmä alueen rakennuskulttuurista ja sen osien merkityksestä. Tämän jälkeen on tehty yksittäisiä pienempiä inventointeja, mm. Haminan pappilansaaren inventointi (Sakki 2005) sekä Vehkalahden vanhan rakennuskannan inventointi.

Kartanoihin on viime aikoina kiinnitetty erityistä huomiota. Kartanolaitoksella on ollut keskeinen vaikutus Kymenlaakson rakennusperinteeseen. Vaikka 1600-luvun kartanorakennuksia ei olekaan säilynyt, useat kartanot ovat sijoittuneet samoille paikoille. Iso osa Kymenlaakson puurakenteisista kartanoista on rakennettu 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa. Kymenlaakson vanhimmat kartanot, esimerkiksi Ahvenkoski, Kyminkartano ja Summa, sijoittuvat vanhan Turun ja Viipurin välisen suuren rantatien varrelle. Nykyisen Elimäen ja Anjalankosken alueella on pääosa maanviljelykseen ja karjanhoitoon keskittyneistä kartanoista. Näistä suuri osa, esimerkiksi Anjala, Rabbelung, Wredeby, Mustila, Moisio ja Peippola, on ollut Wredesuvun omistuksessa. Kartanoiden yhteyteen on liittynyt myös erilaisia teollisuuslaitoksia kuten myllyjä ja sahalaitoksia. Esimerkiksi Sippolan hovilla oli rautaruukki 1600- ja 1700-lukujen vaihteessa ja myöhemmillä omistajilla lasi-, terva- ja kimrökitehtaat Saverolla. (Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992:13,15; Purho 2005:31,35,38).

Kartanoiden kukoistuskausi päättyi 1900-luvulla, mihin vaikuttivat mm. torpparilaki, sääntöperintötilojen kumoaminen lailla, maanhankintalaki sekä teollistumisen ja kaupungistumisen aikaansaama yhdyskuntasuunnittelu. Kymenlaaksolaiset kartanot

menettivät maa-alueitaan ja edellytykset kartanoalueiden ylläpitoon. Kartanoita on saattanut olla vailla käyttöä tai kunnossapitoa ja ne ovat päässeet rapistumaan. Taloussrakennuksia on voinut tuhoutua. Purho (2005) inventoi diplomityössään 34 kymenlaaksolaista eri-ikäistä ja -kuntoista kartanoaluetta. Purhon mukaan työn tuottama aineistoa on jo hyödynnetty useiden kartanoiden huollossa ja toiminnan kehittämisessä, esimerkiksi Ahvenkosken (Kuva 5), Vilniemen ja Perheniemen kartanoissa. Kunnostusprojekteissa ovat olleet koordinoijina Kotkan-Haminan seudun yrityspalvelu tai Kaakkois-Suomen ympäristökeskus.

Kuva 5. Kartanot ovat tärkeä osa Kymenlaakson rakennuskulttuuria. Kartanoita on viime aikoina ryhdytty kunnostamaan kuten tätä Pyhtäällä sijaitsevaa Ahvenkosken kartanoa. (Kuva: Jaana Mikkilä 2005)

Pohjois-Kymenlaakson kartanojen merkitystä alueen historiassa, nykypäivässä ja tulevaisuudessa on selvitetty Kohteena kartano –tutkimuksessa (Schildt 2007). Aihetta käsiteltiin erityisesti identiteetin rakentamisen, seudun vetovoimaisuuden lisäämisen ja matkailun kehittämisen näkökulmasta. Kartanoista mukana olivat Moisio kartano, Kirjokiven kartano ja Kartanohotelli Radansuu.

Myös vanhat teollisuusyhdyskunnat rakennuksineen koetaan tärkeäksi osaksi maakunnallista identiteettiä. Verlan puuhiomo ja pahvitehdas valittiin UNESCO:n maailmanperintökohteeksi 1996. Toinen tehdasmuseo, Ankkapurha, sijaitsee Anjalan-koskella vanhassa kartonkitehtaassa. Vuonna 2002 käynnistettiin Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitushanke, jota organisoivat Kymenlaakson liitto. Hankkeen lopputuloksiin koottiin 13 teollisuuskohteesta tietoja sekä konkreettisia ja toteuttamiskelpoisia toimenpidekokonaisuuksia. Tuloksia voidaan jatkossa hyödyntää teollisuusperinnön hoidossa ja maakunnan vetovoimaisuuden kehittämisessä. (Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitus 2003:1-5)

Teollisuusympäristöjen hoitamisesta löytyy muutamia huomionarvoisia esimerkkejä. Vuonna 2000 perustettiin Pro Sunila –yhdistys edistämään Alvar Aallon 1936-1939 suunnitteleman selluloosatehtaan ja asuntoalueen arvostusta, rakennusten korjaamista ja tyhjien ja vajaakäyttöisten kiinteistöjen käyttöönottoa (Pro Sunila 2007). Parhaillaan on menossa Sunila lentoon –hanke, johon kuuluu mm. rakentamistapaohjeiden ja ympäristösuunnitelman laatiminen. Yksi keino alueen perinnön vaalimiseksi on varaosapankki, jonka perustaminen on vireillä (Taussi 2007). Anjalan paperitehdas asuinalueineen on myös Alvar Aallon suunnittelema. Kokonaisuuteen liittyvä Tehtaan koulu on arkkitehtuuriltaan merkittävä koulurakennus, jonka muutos- ja korjaustöistä ja restauroinnista tuli Inkeröisten pienelle paikkakunnalle suuri ja tärkeä hanke (Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992:48; Mustonen 2003:55).

Teollisuusperinteen korjausesimerkeistä maininnan ansaitsee myös A. Ahlströmin Karhulan tehtaiden nykyinen alue, joka on maamme merkittävimpiä teollisuus- ja rakennushistoriallisia ympäristökokonaisuuksia. William Ruthinkadun rakennukset, jotka ovat pääosin valmistuneet 1880-luvun lopussa ja 1890-luvun alussa tehtaitten työläisten asunnoiksi, kunnostettiin vuosina 2002-2004. (Kymenlaakson rakennuskulttuuri 1992:165, Klami 30.1.2007.)

3.4 Muovimattoja, lastulevyjä ja korjausneuvontaa

Rakennettuja ympäristöjä arvostetaan jo nykyään ja niiden säilymistä pyritään turvaamaan eri tavoin. Vielä joitakin vuosikymmeniä sitten asiat olivat toisin. Sotien jälkeen käynnistyi maamme uudelleenrakentaminen. Ymmärrettävistä syistä myös maaseudun puutteellisia asunto-oloja ryhdyttiin kohentamaan. 1960-luku oli kaupungeissa voimakasta uudisrakentamisen ja vanhan purkamisen aikaa. Uudistusten tieltä purettiin myös käyttökelpoisia, rakennustaiteellisesti ja historiallisesti arvokkaita rakennuksia. Maaseudullekin levisi sama vanhojen rakennusten aliarvostaminen. Voimassa ollut rakennuslaki vuodelta 1957 oli painottunut uudistuotantoon, eikä ohjannut vanhojen rakennusten kunnostamiseen. Teollisuus kehitti uusia materiaaleja ja tekniikoita, mikä syrjäytti vanhanaikaisena pidetyn puumateriaalin. Rakennusten korjaamisella ymmärrettiin niiden kuorruttamista uudennäköiseksi sisältä ja ulkoa moderneilla materiaaleilla. Rakennus saattoi saada maisemaikkunat, lastulevyillä suoristetut sisäseinät ja muovimatot lattioihin. Hirsiset väliseinät saivat väistyä avarioiden huonetilojen tieltä. (Tarjanne 2005:7-9, Heikkinen 2006:10.)

1970-luvulla uuden ja vanhan rakennustavan törmäämisen aiheuttamia ongelmia alettiin tiedostaa. Energiakriisi havahdutti huomaamaan käyttökelpoisten rakennusten arvon. Pikkuhiljaa, mm. viranomaisten käynnistämän valistustyön ja yleisen asennemuutoksen seurauksena, rakennusperintöä ryhdyttiin Suomessa huomioimaan enemmän ja sen korjaamiseen kannustettiin mm. avustuksia jakamalla ja korjausohjeita laatimalla. Järjestettiin myös korjausrakentamisen neuvontatilaisuuksia ja luentoja. Esimerkiksi Museoviraston omistamassa Yli-Lauroselan talomuseossa Ilmajoella pidettiin kuukausittain neuvontapäiviä 1970-luvun lopulla ja 1980-luvulla. (Tarjanne 2005:7-9, Heikkinen 2006:10.)

1990-luvun puolivälistä lähtien perustettiin erityisiä korjausrakentamiskeskuksia, jotka neuvoivat vanhojen rakennusten kunnostajia. Korjausrakentamiskeskuksset rautuivat ensin Lounais-Suomeen ja Pohjanmaalle. Tyypillisesti keskuksia on käynnistetty EU-rahoituksen turvin ja myös kunnat ovat osallistuneet toiminnan ylläpitämiseen. Osassa on taustalla yhdistys tai säätiö, osa toimii maakuntamuseon alaisuudessa. Tällä hetkellä aktiivista toimintaa harjoittavia keskuksia ovat esimerkiksi

Etelä-Pohjanmaan rakennuskulttuurikeskus Herrala Ilmajoella, Rakennuskulttuuritalo Toivo Porissa ja Vanhan Rauman korjausrakentamiskeskus Tammela (Kuva 6). Korjausrakentamiskeskusten ongelma on ollut rahoitus ja toimintojen ylläpito hankerahoituksen päätyttyä. Kaakkois-Suomen osaamiskeskushankkeessa tehdään keväällä 2007 opinnäytetyö, jossa laaditaan liiketoimintasuunnitelma ja pohditaan toiminnan rahoittamista. Työtä tekee Timo Sorsa Kymenlaakson ammattikorkeakoulun liiketalouden yksiköstä Kotkasta.

Äskettäin, vuonna 2005, on Lounais-Pirkanmaalle Äetsään perustettu Rakennusperintökeskus Treeva (Mattila 2007:2). Toimintaa vetävän aluearkkitehdin toimenkuvaan kuuluu mm. tiedon jakaminen perinnerakentamisesta ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten korjaamisesta, neuvontakäynnit rakennuskohteessa ja osaavien korjaajien suosittelu. Reilut pari vuotta toimineessa Treevassa on myös varaosapankki. Treevan toiminta on käynnistynyt Äetsän kunnan toimesta EU-rahoituksella, mutta rahoitukseen ovat osallistuneet myös yksityishenkilöt ja yritykset (Rakennusperintökeskus Treeva 2007).

Kymenlaaksossa on myös ollut vireillä projekteja rakennusperinnön hoitamisen puolesta. Esimerkkinä mainittakoon Kukkiva Hamina –ohjelma 1990-luvun lopussa

(Pohjola 1997). Tavoitteena oli mm. kohentaa Haminan keskustan viihtyisyyttä ja ilmettä, korostaa omaleimaista kaupunkikuvaa ja kasvattaa kaupungin vetovoimaisuutta. Tuloksena syntyi ohjeita ja tietoa rakennusten ja niiden ympäristöjen kunnostamiseksi. Piristysruiske oli myös Haminan keskusbastionin entistäminen ja Hamina Tattoo –tapahtuman siirtyminen sinne 1998 (Kaskinen 10.1.2007). Tämä sai ihmiset huolehtimaan talojensa julkisivuista ja esittelemään historiallisen puukaupunkinsa parhaita puolia vierailijoille.

Kukkiva Hamina –ohjelmassa suunniteltiin myös varaosapankin perustamista yhteistyössä nuorison työpajan/kierrätyskeskuksen, Museoviraston ja rakennusvalvonnan kanssa (Pohjola 1997). Suunnitelmat eivät kuitenkaan kantaneet pysyvään toimintaan. 2000-luvun alussa vireillä oli myös Kymenlaakson korjauskeskus – projekti, jossa keskeisenä tahona oli betoni- ja korjausrakentamiseen erikoistunut, Kotkan höyrypanimossa toimiva CT Centre. Suunnitelmissa oli mm. korjausrakentamisen tietopankki ja rakennusmateriaalien kierrätystä.

3.5 Tekijöille ja neuvonnalle kysyntää

Vaikka myönteistä kehitystä onkin jo tapahtunut, paljon on vielä tehtävä rakennusperinnön eteen. Apua ja neuvontaa vanhojen rakennusten kunnostamisessa tarvitsevat niin yksityiset ihmiset kuin kunnat, kaupungit, seurakunnat ja muut yhteisöt sekä korjaamisen ammattilaiset. Kymenlaaksossa neuvontaa rakennusten kulttuurihistoriasta ja säilyttävistä korjaustavoista antaa lähinnä maakuntamuseon rakennustutkija. Myös Museoviraston Haminan toimipiste auttaa korjaajia ja osallistuu korjaushankkeisiin, mutta toiminnan pääpainoalue on linnoitusten ja muinaismuistojen hoitamisessa. Lisäksi esimerkiksi ProAgria Kymenlaakso tarjoaa suunnittelupalveluja ja ohjausta maatilojen rakennusten korjaamisessa ja uudisrakentamisessa. Joissakin kunnissa on erikseen korjausneuvoja ja luonnollisesti rakennusvalvonnasta saa myös korjausrakentamisen ohjausta. Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen mukaan kuntien rakennusvalvontaresurssit ovat kuitenkin riittämättömät (Toimintakertomus 2006:12).

Cursorin vetämässä osaamiskeskushankkeessa tehtiin vuonna 2006 kyselytutkimus Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan kulttuurihistoriallisten rakennusten omistajille (yksityiset, kunnat, seurakunnat), arkkitehti- ja suunnittelutoimistoille sekä rakennusalan yrityksille. Rakennusten omistajista yksityiset ihmiset kaipasivat eniten neuvontaa rakennusten ja pihojen kunnostamisessa, korjaamisessa ja restauroinnissa ja he olivat myös innokkaimmin vastanneet kyselyyn. Yli puolet rakennusten omistajista (yksityiset, kunnat, seurakunnat) oli kiinnostunut vastaanottamaan neuvoja ja yrityksistä peräti 80 %. (Kyselytutkimus 2006.)

Kyselytutkimus osoitti myös, että lähes viidesosa yrityksistä piti restauroinnin, kunnostamisen ja korjausrakentamisen kysyntää seudulla suurena ja n. 75 % piti kysyntää kohtalaisena. Puolet yrityksistä kaipasi neuvoja korjaushankkeissa, erityisesti työntekijöihin ja materiaaleihin liittyvissä kysymyksissä. Yli 40 % yrityksistä oli sitä mieltä, että osaavia tekijöitä löytyy huonosti ja ainoastaan alle 5 % sitä mieltä, että tekijöitä löytyy hyvin. (Kyselytutkimus 2006.)

Kymenlaakson maakuntamuseosta kysytään eniten hirsi- ja kattorakenteiden korjaamisen osaajia (Lievonen 12.1.2007). Vaikeinta on löytää restauroivia uunimuureita (*Kuva 7*). Maakuntamuseo toivookin enemmän yhteydenottoja perinnerakentamisen osaajilta, sillä museo voi ohjata ammattimiehen rakennuksen kunnostajan luo. Perinnerakentamisen osaajien vähäisyyttä pohti Kymen Sanomatkin (Huovinen 2006) otsikolla: Nappaseeko sukupuutto perinnerakentajat? Samassa yhteydessä peräänkuulutettiin timpureita, katontekijöitä ja maalarimestareita. Peruskysymys lehden mukaan on se, arvostaako ostava yleisö ammattimiehen työtä vai valitsee se halvemman, mutta elinkaareltaan lyhytikäisemmän vaihtoehdon.

Perinnerakentajien sukupuuton estämiseksi Kymenlaaksostakin valmistuu alan osaajia. Restauroinnin tai entisöinnin artesaani- ja artemikoulutusta järjestetään Kouvolan seudun ammattiopistossa (KSAO) ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa. KSAO:n artesaanikoulutuksessa opiskellaan rakennus- ja huonekalurestaurointia. Samoin ammattikorkeakoulun puolella koulutusohjelma jakaantuu huonekalu- ja rakennusrestauroinnin kesken. KSAO ja Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto ovat järjestäneet myös restaurointikisällin tutkintoja (esim. Haapaniemi 2001:43). Hirsi- ja perinnerakentajan koulutusta ja kursseja on myös järjestetty.

Kuva 7. Restauroivia uunimuurareita on hankala löytää Kymenlaaksosta. Tämänkin anjalankoskelaisen uunin tekijät tulivat muualta. (Kuva: Jaana Mikkilä 2005.)

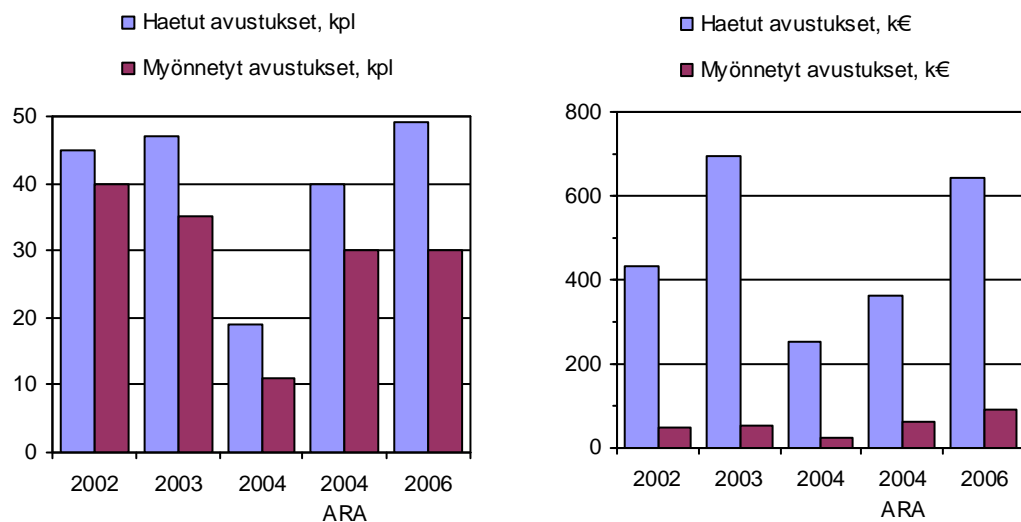
Rakennusrestauroinnin koulutus Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa on vielä melko uutta, eikä koulutus ole vakiintunut. Vuonna 2007 valmistuu vasta toinen vuosikurssi, joka on opiskellut restauroinnin koulutusohjelmassa niin, että rakennusrestaurointi on ollut omana suuntautumisvaihtoehtonaan. Tätä ennen toiminut entisöinti- ja erikoistekniikat –linja oli painottunut huonekalujen restaurointiin. Kouvolassa alkanut rakennusrestauroinnin opetus yhdistetään vuoden 2007 syksystä alkaen rakennustekniikan koulutusohjelmaan Kotkaan. Interiöörien restauroinnin opetus jää Kouvolaan, mutta esimerkiksi rakenteiden ja rakennusrestauroinnin suunnittelun opetus siirtyy Kotkaan. Rakennusinsinöörejä, joilla on mahdollisuus perehtyä myös restaurointiin, valmistuu ensimmäisenä Suomessa keväällä 2011.

3.6 Rahalliset avustukset pieniä

Kulttuuriympäristön inventointi, suunnittelu ja kunnostus on tärkeä painopistealue Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen toiminnassa (Toimintakertomus 2006:12). Ympäristökeskus on vuodesta 1996 lähtien ohjannut hankkeita, joissa on kunnostettu Kaakkois-Suomen kulttuuriperintökohteita. Vuosina 2003-2005 oli käynnissä KUPE- eli kulttuuriperintökohteiden kunnostusprojekti. Tässä hankkeessa oli muka-

na kymmenkunta kohdetta Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa, muun muassa Iitin Perheniemen kartano ja Pyhtäällä Elfbrandtin talo. (Sipakko 2005.)

Alueelliset ympäristökeskukset tukevat rakennusperinnön hoitamista jakamalla vuosittain korjausavustuksia (Kuva 8). Tyypillisiä avustettavia korjaustoimenpiteitä ovat vesikattojen korjaukset, perustusten korjaukset, hirsirakennusten kengitykset, ulkomaalaus sekä ikkunoiden ja ulko-ovien korjaus (Stam 2006). Suuri osa avustusta hakeneista saa myönteisen päätöksen, mutta keskimääräinen avustus on kuitenkin valittavan pieni, vain noin 1500-3000 euroa. Avustuksia haetaan Kymenlaaksosta vuosittain alle 50 kpl. Etelä-Karjalassa avustuksia on haettu tätäkin vähemmän, yleensä alle 30 kpl vuosittain.

Kuva 8. Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen Kymenlaaksoon myöntämät korjausavustukset viime vuosilta (vuoden 2005 tietoja ei ollut saatavilla). Vuonna 2004 myönnettiin myös Asuntorahaston (ARA) avustuksia kulttuurihistoriallisten asuinrakennusten hoitoon. (Tiedotteet 2002-2006).

Ympäristökeskuksen ohella Museovirasto jakaa rakennusten entistämistä avustuksia valtakunnallisesti merkittävien, kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten entistäviin korjaustöihin. Avustusmäärärahaa on vuosittain jaossa n. 800 000 euroa. Hakemuksia tulee noin 500, joista 120 - 150 kohteelle myönnetään entistämistä avustus. Keskimääräinen avustussumma on 4000 - 5000 euroa, mutta se vaihtelee rakennuksen kulttuurihistoriallisten arvojen ja korjaustöiden laajuuden mukaan. Kymen-

laaksoon on esimerkiksi vuosina 2006 ja 2005 myönnetty Museoviraston entistämisavustusta 4-5 kohteelle kumpanakin vuonna. (Entistämisavustukset 2006.)

Kuten Ympäristökeskustenkin avustukset, myös Museoviraston määrärahat entistämisavustuksiin ovat liian pieniä korjaustarpeisiin ja avustuskelpoisten kulttuurihistoriallisten rakennusten määrään suhteutettuna. Museovirasto haluaakin kehittää toimintaansa ja suunnittelee avustusten jakamisen ja seurannan siirtämistä aluetoimipisteille, joita on jo ryhdytty perustamaan eri puolille Suomea. Museovirasto myös esittää avustusten tason korottamista asteittain niin, että vuonna 2010 tavoitetaso olisi 3 miljoonaa euroa. (Museoviraston suunnitelma 2007-2010.)

Ympäristökeskus ja Museovirasto eivät suinkaan ole ainoita paikkoja, joista kymenlaaksolaiset voivat etsiä rahallista apua korjaushankkeilleen. Korjauskohteesta ja –tarpeesta riippuen tukea voivat myöntää myös kunnat, Kotiseutuliitto ja TE-keskukset sekä Kymenlaakson liitto. Alueen maaseudun ja kylien kehittämistoiminnassa ovat aktiivisesti mukana Pohjois-Kymen Kasvu ry sekä Kehittämisyhdistys Sepra ry Etelä-Kymenlaaksossa.

3.7 Tiedottamista lisättävä

Kymenlaakson rakennusperintöön perehtyneiden asiantuntijoiden (ks. lähdeluettelo, haastattelut) mukaan asenteissa on tapahtunut myönteistä kehitystä viime vuosina. Vanhoja rakennuksia arvostetaan enemmän. Ihmiset ovat tulleet tietoisemmiksi ja ottavat itsekkin selvää korjaustavoista. Kymenlaakson kehitys on silti jäljessä esimerkiksi Loviisaa, jossa rakennusperinnön arvostaminen ja korjaaminen on jo lähes itsestään selvää. Loviisa on niittänyt valtakunnallistakin mainetta Wanhassa wara parempi –tapahtumallaan. Ylipäänsä Eurooppaan verrattuna Suomessa ollaan ajattelumallien suhteen jäljessä. Lisäksi esimerkiksi kuntien olisi mietittävä tarkemmin rakennusten käyttömahdollisuuksia ja käytettävä enemmän luovuutta tässä asiassa.

Haastatellut perinnerakentamisen osaajat suhtautuivat Kymenlaakson tilanteeseen asiantuntijoita kriittisemmin. Heikin näkivät positiivista kehitystä tapahtuneen. Yleinen kiinnostus ympäristöön on lisääntynyt. Mutta samalla he olivat huolestuneita

nykytilanteesta. ”Toivon mukaan Kymenlaaksossa ei hävitetä enää yhtään vanhaa rakennusta.” Vanhojen rakennusten arvostusta pitäisi vielä lisätä. Esimerkiksi purkamisen ja säilyttämisen välillä ei ole johdonmukaisuutta ja yleinen suhtautuminen on väheksyvää.

Tuntuu välillä, että asioita vähätellään vähän turhan paljon. Kaikki tavallaan riippuu rahasta. Tulee semmonen yleiskuva, että aina vedotaan ettei ole rahaa tai ei ole sitä tai ei ole tätä. Mutta kuitenkin vaikuttaa joskus, että enemmän se on siitä viittimisestä kiinni.

Perinnerakentamisen osajien mielestä rakennusperinnön vaalimista ja vanhojen rakennusten säilyttämistä voidaan edistää ennen kaikkea tiedottamalla. Tietoa ja uuti-soimista eri muodoissaan tarvitaan lisää, nimenomaan yksityisille ihmisille ja taval-liselle kansalle. Jos muutosta todella halutaan, tiedottamisessa täytyy löytää uusia kanavia. Sen täytyy olla säännöllistä ja kaikkien luettavissa, esimerkiksi ilmaisjake-lulehdistä. Lisäksi sanoman täytyy olla se, että korjaaminen kannattaa. Nykyään lii-an usein kuulee sanottavan, että ei tämä kannata.

Osaajat näkivät, että valtion tulisi rahoittaa enemmän rakennusperinnön korjaamista ja ylipäänsä julkisen rahoituksen tulisi olla suurempaa. Jotkut ihmettelivät myös alan koulutusta. Osaajia koulutetaan Kymenlaaksossakin, mutta tekijöitä ei löydy silloin kun niitä tarvittaisiin. Alan koulutuksen taso Suomessa ei saanut kaikilta kehuja. Vastuuta rakennusperinnön vaalimisen edistämisessä peräänkuulutettiin myös kunnilta ja arkkitehdeiltä:

Siis tämmösten asioitten edistäminen, niin se... se ois kyllä ratkasevasti vä-hän isommista puitteista kiinni, se ois noitten rakennustarkastajien osuudesta kiinni ja asemaakaavottajien ja näitten julkisivutoimikuntien. ...Ja arkkitehti-en. Suomessa pitäis olla maailman korkeintasosin arkkitehtikoulutus mutta si-tä ei nyt kyllä käytännössä mitenkään näe. Kyllä kaupunkikuva on niin rais-kattu ja onneton joka paikassa.

Myös alueen historian hyödyntäminen nähtiin keinona tuoda Kymenlaaksoa ja sen rakennusperintöä yleiseen tietoisuuteen. Kaakkois-Suomella on aina ollut muihin alueisiin verrattuna ainutlaatuinen asema Venäjän rajanaapurina. Esimerkiksi Hami-

na on saanut paljon vaikutteita Venäjältä. Historiaa ja Venäjän läheisyyttä pitäisi nykyistä enemmän hyödyntää.

Perinnerakentamisen osaajien mukaan terve kilpailu vanhojen rakennusten kunnostamisessa voisi myös olla yksi ajava voima, mikä edistää rakennusperinnön arvostamista. Vanhat rakennukset kiinnostavat nykyään ostomielessä ihmisiä. Havaittavissa on Itä-Uudellamaalla ja Kymenlaaksossakin, että esimerkiksi pääkaupunkiseutulaiset ostavat maaseudulta vanhoja rakennuksia ja haluavat kunnostaa niitä. Kaikkea mitä on vähän, sitä arvostetaan ja sitä halutaan ostaa. Tämä koskee tietysti ennen kaikkea niitä, joilla on varaa kunnostamiseen.

4 PERINNERAKENTAMISEN OSAAJAT

4.1 Ammatissa toimiminen

Perinnerakentamisen osaajat edustivat useita eri ammattialoja. Aineistossa mukana olleista 24 osaajasta puolet oli puuseppiä tai kirvesmiehiä (Taulukko 2). Lisäksi joukkoon kuului restauroijia, rakennuskonservaattoreita, maalausalan osaajia ja seppiä. Tämä oli koulutuksen tai työnkuvan perusteella tehty jaottelu. Osaajien itsensä ilmoittama ammattinimike saattoi olla edellä kuvattuja monivivahteisempi, esimerkiksi timpuri, maalintekijä tai pintakäsittelytekniikko (LIITE 3). Joillakin oli kaksikin eri ammattia kuten kirvesmies/muurari, timpuri/puuseppä tai puuseppä/rakennuskonservaattori. Restauroijiksi luokiteltiin ne, jotka olivat käyneet restauroinnin tai entisöinnin artesaani- tai artemikoulutuksen. Osaajista viisi (21 %) oli naisia.

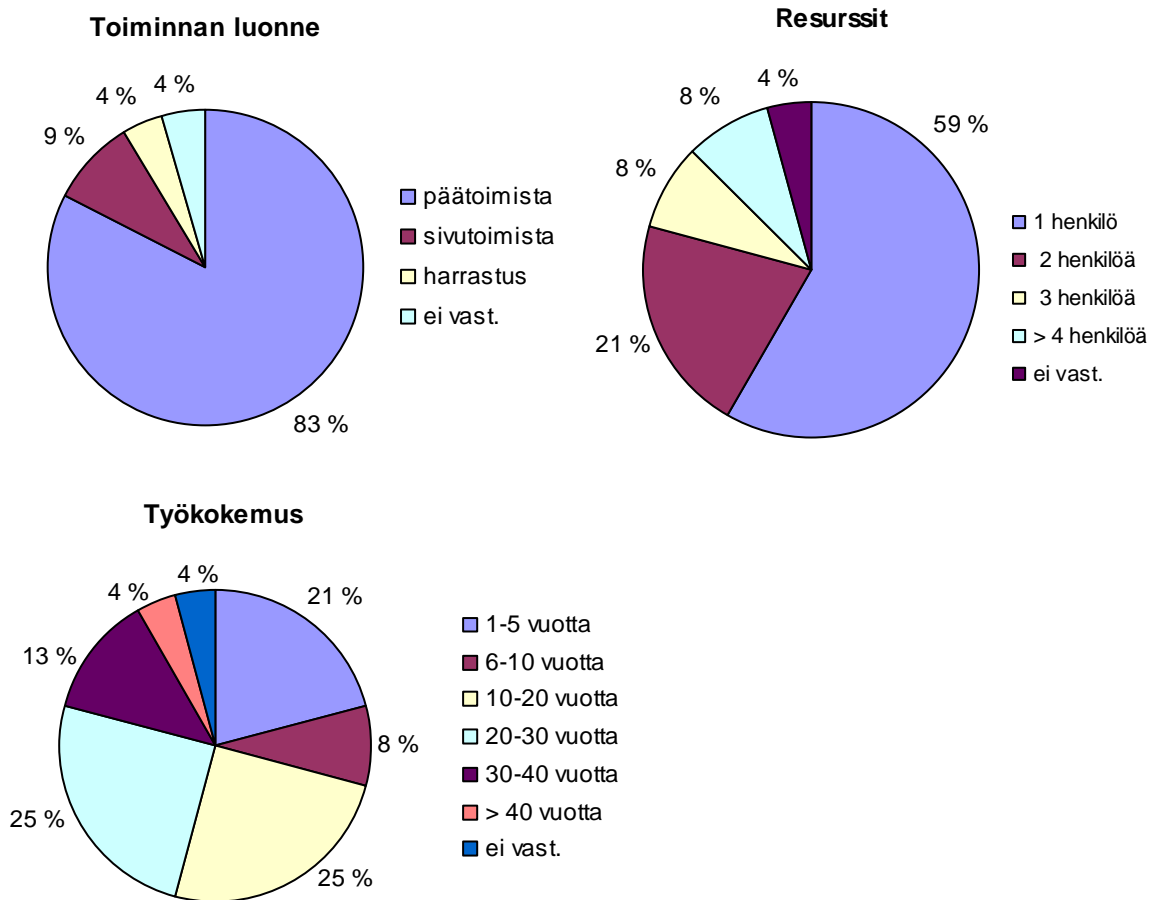
Maantieteellisesti huomio kiinnittyy Iittiin, jonne sijoittui melkein kolmasosa osaajista (Taulukko 2). Kaikki seitsemän henkilöä olivat puuseppiä tai kirvesmiehiä. Neljän yrittäjän kotipaikka oli Kotkassa ja kolmen Elimäellä. Mukana oli myös yksi ruotsinpyhtäläinen yritys. Ruotsinpyhtää ei kuulu Kymenlaaksoon, mutta koska kyseinen yritys toimii myös Kymenlaakson alueella, päätettiin se sisällyttää aineistoon. Lisäksi Ruotsinpyhtää kuuluu Kymenlaakson maakuntamuseon toiminta-alueeseen.

Taulukko 2. Osaajien ammattiryhmät sekä yrityksen tai osaajan kotikunta.

Ammatti	Osaajien lukum.	Kunta	Osaajien lukum.
puuseppä	6	Iitti	7
kirvesmies	6	Kotka	4
restaurioija	4	Elimäki	3
konservaattori	2	Hamina	2
maalausalan osaaja	2	Valkeala	2
seppä	2	Anjalankoski	1
peltiseppä	1	Jaala	1
kivialan yrittäjä	1	Kuusankoski	1
		Virolahti	1
		Miehikkälä	1
		Ruotsinpyhtää	1

Moni oli ilmoittanut ammatikseen yksinkertaisesti yrittäjän. Oma yritys olikin suurimmalla osalla, 17 osaajalla (71 %). Päätoimisesti ammattiaan harjoitti 19 osaajaa (83 %, *Kuva 9*). Yrityksen käytettävissä olevat resurssit olivat yleensä 1-2 henkilöä. Poikkeuksen teki peltiseppä ja kivialan yritys, jotka parhaimmillaan työskentelivät 7 hengen voimin. Työkokemusta oli keskimäärin 21,5 vuotta. Työvuosien määrä vaihteli kuitenkin suuresti. Vähiten työkokemusta takanaan oli restauroiduilla ja konservattoreilla, yleensä alle 5 vuotta. He olivatkin joukon nuorimpia. Vanhimmissa konkareilla työvuosia saattoi olla yli 30. (*Kuva 9*.)

Yllättävää ei ollut, että kaikki 24 osaajaa kokivat tekevänsä korjausrakentamista. Myös perinnerakentaminen ja restaurointi olivat yleisiä vastauksia. Usein kaikki nämä kolme osa-aluetta kuuluivat toimenkuvaan. Lisäksi 14 osaajaa (58 %) osallistui uudisrakentamiseen. Konservointia katsoi tekevänsä viisi henkilöä.

Kuva 9. Osaajien vastaukset toimintaa, resursseja ja työkokemusta koskeviin kysymyksiin.

Suurimmalla osalla toiminta-alueena oli Kymenlaakso tai sen osa, mutta mukana saattoi olla myös lähialueita, kuten Päijät-Häme tai Itä-Uusimaa. Osa ilmoitti toimivansa esimerkiksi 100 km:n säteellä kotipaikastaan. Lähes kolmasosa ilmoitti toiminta-alueekseen koko Suomen tai huomattavan laajan alueen, esimerkiksi Etelä-Suomen. Puhelinkeskusteluissa tai haastatteluissa tuli ilmi myös se, että jotkut löytävät asiakkaansa ”sieltä missä on vanhoja rakennuksia” tai kysyntää. Tällaisina paikkakuntina mainittiin esimerkiksi Loviisa, Porvoo ja Helsinki. Toisaalta todettiin, että Kymenlaaksoon ja lähikuntiinkin tehtäisiin mielellään töitä, jos kysyntää olisi.

Vaikka osaajat saattavat liikkua ja toimia laajemmalla alueella, esimerkkitilanteissa painottuu kuitenkin oma maakunta Kymenlaakso (LIITE 3). Asiakkaita olivat mm. yksityiset ihmiset, kunnat ja kaupungit, seurakunnat ja museot. Esimerkkejä

löytyy mummonmökistä kartanoon, kerrostalosta kaupungintaloon ja kellotapulin maalauksesta seuratalon siirtoon. Huomattava osa mainituista kohteista on julkisia rakennuksia. Niitä on ilmeisesti luontevampi tuoda esiin, ja ovathan ne kaikkien nähtävillä olevia, tunnettuja rakennuksia.

4.2 Osaaminen

Kyselylomakkeessa kysytyihin osaamisalueisiin kuului kaikkea rakennuksen kunnostamiseen ja korjaamiseen liittyvää työtä. Näitä olivat mm. hirsirungon korjaaminen ja kattotyöt, sepäntyöt, muuraus ja uunien korjaaminen, ikkunoiden ja ovien kunnostus, maalaustyöt ja tapetointi sekä suunnittelu ja tutkiminen. Yhteensä eri osaamisalueita oli kyselylomakkeessa 35 (LIITE 3). Pohjana osaamisalueissa käytettiin Pirkanmaan taitajarekisterin jaottelua, jota muokattiin ja täydennettiin. Osaamisalueilla tarkoitettiin perinteisten työmenetelmien ja –tapojen tuntemusta ja osaamista.

Perinnerakentamisen osaajat olivat 35 osaamisalueesta rastittaneet keskimäärin 9 osaamisaluetta, mutta määrä vaihteli. Muutama moniosaaja taisi yli 15 eri osaamisaluetta, mutta noin 40 prosentilla osaamisalueita oli korkeintaan viisi. Lomakkeessa ei kysytty, mikä on ydinosamista ja mitkä osa-alueet jäävät vähemmälle. Näin ollen kaikki osaamisalueet ovat tarkastelussa samalla painoarvolla.

Osaajilta löytyi eniten tarjontaa ikkunoiden ja ovien kunnostamiseen sekä maalaustöihin (*Taulukko 3*). Aineistossa oli paljon restauroijia, konservaattoreita ja puuseppiä, joilta nämä työt luonnistuvat. Myös osa kirvesmiehistä kunnostaa ikkunoita ja ovia. Restauroijilla ja konservaattoreilla osaaminen painottui ikkunoiden, ovien ja maalaustöiden lisäksi perinnemaalien valmistukseen, koristemaalaukseen ja kipsitöihin. Suunnittelu, opetus ja luennointi ja väridokumentointi oli myös heidän alansa. Suunnittelusta, konsultoinnista, opetuksesta ja luennoinnista olivat kiinnostuneita myös muutamat vanhemman polven osaajat, jotka halusivat siirtää osaamistaan nuoremmille.

Taulukko 3. Perinnerakentajien määrä eri osaamisalueilla. Sama osaaja on voinut rastiuttaa useita osaamisalueita.

Hirsirungon korjaus, katto-työt	Osaajia yhteensä	Ikkunat, ovet, maalaus, tapetointi, erikoistyöt	Osaajia yhteensä
kirvesmiehen työt	10	ikkunoiden kunnostus	14
perustusten korjaaminen	9	ovien kunnostus	14
huopakaton teko	8	maalaustyöt	13
hirsityöt	7	puusepän työt	11
peltikaton teko	7	perinnemaalien valmistus	10
pärekaton teko	7	tapetointi	8
hirsirakennusten siirto	6	koristemaalaus	7
tiilikaton teko	6	kipsityöt	7
ruokokaton teko	1	pinkopahvitus	5
		kultaus	4
		koristeveisto	4
Kivityöt, muuraus, uunit, sepäntyöt	Osaajia yhteensä	Suunnittelu, opetus ja tutkimus	Osaajia yhteensä
muut metallityöt	6	suunnittelu, konsultointi	8
muuraus	5	opetus ja luennointi	7
kivityöt	3	väridokumentointi	6
luonnonkivirakenteiden korjaus	3	rakennushistoriatutkimus,	4
sepäntyöt	3	inventointi	
slammaus	2		
peltisepän työt	2	Muu osaaminen:	
vanhojen tulisijojen korjaus	1	erikoismaalaus, marmorointi	1
rappaus	1	ja ooteraus	
kaakeliuunien muuraus/korjaus	0	linoleumlattian konservoin-	1
savirakennusten korjaus	0	ti/restaurointi	
		talonpoik.huonekalut uus-	1
		tuotanto/korjaus	
		kivikiilat	1
		kuvanveistäjille taidetaontaa	1

Kirvesmiehen työt, rungon korjaaminen ja kattotyöt olivat myös töitä, joihin tämän selvityksen mukaan löytyy työntekijöitä. Nämä osaamisalueet olivat pääasiassa kirvesmiesten alaa, mutta myös osa puusepistä ilmoitti tekevänsä kyseisiä töitä. Sen sijaan vanhojen tulisijojen ja kaakeliuunien korjaamiseen ja muuraamiseen ei osamista juurikaan tunnu olevan. Ylipäänsä kivitöihin, muuraukseen ja sepäntöihin löytyi vähemmän tekijöitä kuin puurakentamiseen liittyviin töihin.

Perinteisten materiaalien toimittajia ei ollut tavoitteena erityisesti selvittää. Materiaaleille oli kuitenkin kyselylomakkeessa oma osionsa, koska osa yrityksistä saattaa keskittyä pelkästään tiettyjen tuotteiden valmistamiseen tai myyntiin (Taulukko 4). Tällainen osaaja oli esimerkiksi maalintekijä, joka valmisti itse ja möi perinnemaale-

ja, pintakäsittelyaineita ja pigmenttejä. Lisäksi puusepistä osa valmisti ikkunoita tai ovia vanhan mallin mukaan. Yhdelle puusepälle ikkunoiden valmistus oli päätoimista työtä. Sepät takoivat nauvoja ja ikkuna- ja oviheloja ja peltiseppä tarjosi mm. museomallisia rännejä ja syöksytorvia. Jo aiemmin todettiin, että ikkunoiden ja ovien kunnostamiseen löytyi paljon osajia. Tämä näkyi myös materiaalipuolella siten, että osalla oli varastoihin kertynyt vanhoja ikkunoita, ovia ja ikkunalasiasia. Myös listoja oli jonkun verran saatavilla.

Taulukko 4. Osajat, jotka valmistavat tai toimittavat perinteisiä materiaaleja (vanhoja käytöstä poistettuja tai vanhan mallin mukaan tehtyjä uusia).

Materiaali, tuote	Toimittajien lkm	Materiaali, tuote	Toimittajien lkm
ikkunoita	8	takonauvoja	2
ovia	5	tervaa	2
listoja	4	luonnonkiviä (perustuksiin, muureihin)	1
hirsiä, lautoja, muuta puutavaraa	2	eristeitä	1
ikkunalasiasia	2	maaleja, lakkoja	1
ikkuna- ja oviheloja	2		

Muu materiaali/tuote: museomalliset rännit, syöksytorvet, mutkasarjat, suppilot (vedenkerääjät) ja ulosheitot; värijauhot, vahat ja puunkäsittelyöljyt; takkaluukut, kipinäpellit, kaiteet, portit, uittokeksien koukut; rustiikkihuonekalut.

4.3 Perinnerakentajatyypit

Kyselylomakkeiden ja haastattelujen tai puhelinkeskustelujen perusteella perinnerakentamisen osajat voidaan jakaa kolmeen ryhmään sen mukaan, tekevätkö he uudis- vai perinnerakentamista ja miten he ylipäänsä suhtautuvat vanhojen rakennusten kunnostamiseen. Jako on hyvin yleistävä, mutta tuo esiin vallitsevan suhtautumisen vanhojen rakennusten korjaamiseen. Puolet osajista oli restaurointihenkisiä tai restaurointi-uudisosaajiksi luokiteltuja.

4.3.1. Uudis-perinnerakentajat

Uudis-perinnerakentajat olivat usein kirvesmiehiä, joilla pääpaino on uudisrakentamisessa. He tekevät myös vanhojen hirsirakennusten korjauksia, jos työlle on kysyntää. Tähän ryhmään luettiin kuuluvaksi myös esimerkiksi peltiseppä ja kivialan yrittäjä. Uudis-perinnerakentajat suhtautuvat vanhan korjaamiseen jossain määrin kunnioittavasti, mutta eivät mitenkään erityisen painokkaasti aja vanhojen rakennusten etuja. Vanhan korjaaminen on työtä siinä missä uuden rakentaminenkin. Molemmat työt pyritään tekemään hyvin. Tarvittaessa uudis-perinnerakentajat osaavat käyttää vanhoja työtapoja ja materiaaleja ja tekevät työn esimerkiksi Museoviraston toiveiden mukaan.

Uudis-perinnerakentajat jakaantuvat kahteen ryhmään. Jotkut eivät kokeneet vanhan korjaamista omimmaksi alueekseen tai heillä oli tiedon puutetta vanhoille rakennuksille sopivista korjaustavoista tai tyyleistä. Joitakin kirvesmiehiä taas saattaisi vanhan korjaaminen kiinnostaa enemmänkin, jos työtilaisuuksia olisi runsaammin tarjolla. Osa oli käynyt perinnerakentajakurseja ja työkohteina oli ollut esimerkiksi kotiseutumuseoita. Koulutusta kaivattiin silti lisää. Jotkut olivat kiinnostuneita esimerkiksi pärekaton, piiluamisen ja hirrenveistötöiden oppimisesta.

Uudis-perinnerakentajista joillakin oli yhteyksiä Kymenlaakson maakuntamuseoon tai Museovirastoon tai he olivat olleet korjauskohteissa, joissa kyseiset tahot olivat mukana. Maakuntamuseo ja Museovirasto saatettiin kuitenkin sekoittaa keskenään: puhuttiin Museovirastosta, vaikka tarkoitettiin maakuntamuseota.

4.3.2. Restaurointihenkiset

Restaurointihenkiset osaajat halusivat panostaa pelkästään vanhojen rakennusten korjaamiseen. ”Uudisrakennukset mä kierrän kaukaa.” Restaurointihenkisiin kuului etupäässä restauroijia, konservattoreita ja puuseppiä, mutta myös yksi kirvesmies. He olivat sisäistäneet vanhojen rakennusten oikeaoppisen korjauksen ja kunnioittivat rakennushistoriallisia arvoja. He olivat innokkaita kehittämään taitojaan nimenomaan sellaisilta alueilta, jotka itse olivat tiedostaneet osaavansa huonommin.

Restaurointihenkisillä osaajilla oli yleensä yhteyksiä Museovirastoon ja/tai Kymenlaakson maakuntamuseoon, joita yhteyksiä he hyödynsivät esimerkiksi töiden hankinnassa ja korjausohjeiden saamisessa. Muutenkin heillä tuntui olevan jo vakiintunut yhteistyöverkosto, jonka kautta he saivat neuvoja, työtilaisuuksia tai markkinointikanavia. Yhteydet muihin tahoihin koettiin yleensä ensiarvoisen tärkeiksi. Restaurointihenkiset näyttivätkin yhteyksiensä ansiosta vakiinnuttaneen asemansa ja vanhojen rakennusten korjaustöitä oli riittänyt hyvin.

Restaurointihenkisiä motivoi työstä saatu ilo, mielenkiintoiset, vaihtelevat ja aina erilaiset työkohteet sekä tiedon jano. Mitä haastavampi homma, sen mielenkiintoisempana se koettiin. Syytä vanhojen rakennusten korjausintoon oli usein vaikea kovin yksiselitteisesti kuvata: johtuuko se suvun perinnöstä vai siitä, että ”jokin vain vetää.” Myös se, kun työssään näki, miten ennen ammattimiehet olivat ajatelleet ja rakentaneet, tuotti iloa.

Yks on se, että joka kohteessa tulee esimerkiksi puurakenteissa jonkun vanhan tekijän kädenjälki näkyviin, että ai, se on tehnyt tolleen. Vanhan rakennuksen korjaaminen...se on oma maailmansa kokonaan. Millä sen sit kuvais tyhjentävästi?

Restaurointihenkisillä oli havaittavissa tervettä ammattilypeyttä ja aihetta ”henkseli-en paukutteluun”, kun esimerkiksi jokin erityisen huonokuntoinen rakennus oli saatu korjattua ja pelastettua purkamiselta. He esittelivät töitään innolla ja kertoivat mielellään korjauskohteistaan. Restaurointihenkiset tiedostivat realiteetit ja sen, että kaikkea ei voida säilyttää, mutta ilmaisivat selvästi huolensa rakennusperinnön puolesta. Heidän työkohteitaan olivat sekä yksityisessä omistuksessa olevat että julkiset rakennukset.

4.3.3. Restaurointi-uudisosajat

Tähän ryhmään kuului maalausalan osaajia, restauroijia ja puuseppä. Restaurointi-uudisosajat edustavat arvomaailmaltaan ja toimintatavoiltaan restaurointihenkisiä. He ymmärtävät vanhojen rakennusten arvon ja niille sopivat korjaustavat. Mitään selvää eroa restaurointihenkisiin ei tässä mielessä ollut havaittavissa. Myös heillä oli hyvät yhteydet Museovirastoon ja/tai Kymenlaakson maakuntamuseoon ja ylipäänsä toimiva kontaktiverkosto, jonka turvin he saivat työtilaisuuksia.

Heidät erottaa edellä käsitellystä ryhmästä se, että he tekevät myös uudisrakennuspuolella töitä. Syy uudisrakennustöihin saattoi olla se, että yritystoiminnan luonne ei vaatinut jakoa uudis- ja korjausrakentamisen kesken. Esimerkiksi perinnemaalit tai vanhan mallin mukaan tehdyt ikkunat käyvät hyvin uudispuolellekin. Joku taas teki uudisrakennuksilla töitä, jos vanhojen rakennusten parissa ei riittänyt tarpeeksi työtilaisuuksia. Kysyttäessä, kumpi miellyttää enemmän, uudisrakennus vai vanhan korjaus, vastaus oli kuitenkin selvä: ”Ilman muuta vanhan korjaus. Vanhat rakennukset on tosi kauniita ja... siin on jotain sellast kivaa siinä hommassa.” Restaurointi-uudisosajat kokivat edellisen ryhmän tavoin kohteensa mielenkiintoisina ja monipuolisina. Motivaatiota työntekoon saattoi lisätä myös asiakaskunta:

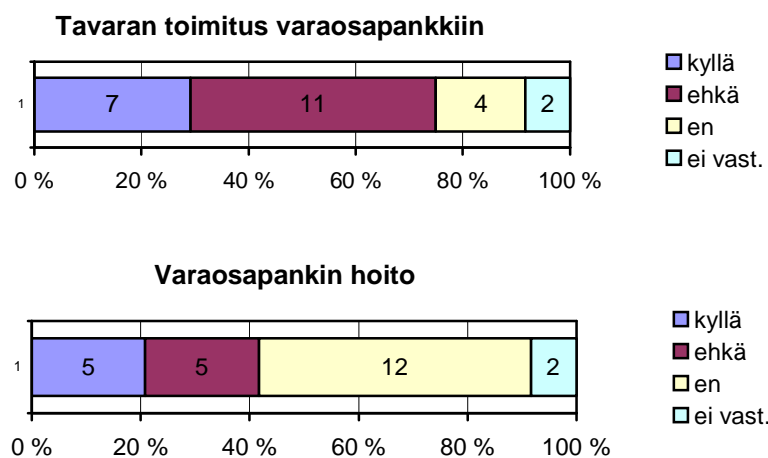
No mun työssäni henkilökohtaisesti on kyllä kauhean mukavaa se kun tapaa fiksuja, sivistyneitä, ajattelevia ihmisiä. Mul ei oo huonoja asiakaskontakteja ollenkaan! Ne on kaikki tämmösiä tiedostavia ihmisiä jollain tavalla.

Restaurointi-uudisosajat olivat restaurointihenkisten tapaan ylpeitä tuotteistaan tai osaamisestaan. Koulutusta alalle oli saatettu hankkia muualta Suomesta, mutta kotiseudulle Kymenlaaksoon haluttiin palata senkin uhalla, että töitä ei ehkä ole niin paljon tarjolla kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla.

4.4 Osaamiskeskus kiinnosti

Ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskukseen osaajat suhtautuivat myönteisesti ja keskusta pidettiin yleisesti ottaen tarpeellisena. Keskuksen toiminnasta ja hankkeen etenemisestä toivottiin lisää tiedotusta. Kaikki eivät kuitenkaan kokeneet keskuksella olevan välitöntä vaikutusta oman toiminnan kannalta. Jotkut taas olivat halukkaita tuomaan tuotteitaan esille ja myytäväksi osaamiskeskukseen tai varaosapankkiin. Osaajarekisteriä koskevat kysymykset on käsitelty luvussa 5.4 (s.49).

Varaosapankin toimintaan ja hoitamiseen löytyi jonkin verran kiinnostusta (Kuva 10). Lähes kolmasosa oli kiinnostunut toimittamaan rakennusosia varaosapankkiin. Myös varaosapankin hoitamiseen löytyi joitakin innokkaita, mutta puolet osaajista ei ollut kiinnostunut tehtävästä. Varaosapankin tärkeyttä kuitenkin korostettiin. Kaikki purettava vanha, hyväkuntoinen materiaali olisi saatava talteen. Ehdotettiin erityisen ”palokunnan” perustamista. Palokunta rientäisi lyhyelläkin varoitusaajalla pelastamaan purettavista taloista käyttökelpoisen materiaalin ja toisi sen esimerkiksi varaosapankkiin. Tällaiselle talteenottoyksikölle nähtiin suuri tarve ja sellainen olisi kiiireesti saatava. Nykyään liian paljon hyvää materiaalia poltetaan tai viedään kaatopaikalle. Purkamiseen ja materiaalin talteenottoon ei ole olemassa tekijöitä. Lisäksi tapaukset tulevat ilmi yhtäkkiä, jolloin tilanteeseen ei ehditä reagoida.

Kuva 10. Vastaukset varaosapankin toimintaa koskeviin kysymyksiin.

Kyselylomakkeessa kysyttiin myös kiinnostusta osaamiskeskuksen järjestämään koulutukseen, kursseihin tai muuhun toimintaan. Puolet osaajista vastasi näihin avoimiin kysymyksiin. Yksityisille ihmisille osaajat näkivät tarpeellisena yleiset vanhojen rakennusten kunnostamiseen ja luonnonmukaiseen rakentamiseen liittyvät peruskurssit. Osaajat itse olivat kiinnostuneita yleensä erikoiskursseista kuten erikoismaalaus-, pinkopahvitus-, pärekatto-, piiluamis-, kivityö-, muuraus- ja tulisijojen korjauskursseista. Osaamiskeskuksen muuhun toimintaan liittyen ehdotettiin mm. erilaisten teemapäivien järjestämistä sekä osaajien yhteisnäytöksiä ja yhteisesittäytymistä. Kaikki vastaukset koulutusta ja osaamiskeskuksen toimintaa koskeviin avoimiin kysymyksiin löytyvät liitteestä 3.

5 OSAAJAREKISTERIEN HYÖDYNTÄMINEN

5.1 Rekisterien kirjo

Osaavien tekijöiden löytäminen on tärkeää korjaushankkeen onnistumisen kannalta. Mutta miten löytää ammattilainen vanhan kaakeliuunin korjaamiseen, hirsien vaihtoon ja paikkaamiseen tai ikkunan kunnostamiseen? Vanhojen työtapojen ja menetelmien tuntijoita ja niitä todellisia taitajia, jotka osaavat korjata vanhoja rakennuksia, ei useinkaan löydy puhelinluettelosta. Kuitenkin näille ammattilaisille on kysyntää. Tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuus on tiedostettu ja nykyään jo useat korjausrakentamiskeskukset tai maakuntamuseot keräävät tietoja alueensa osaajista ja välittävät niitä rakennusten kunnostajille pyydettyään.

Rakennuskäsityöläisten ammattitaidon ylläpitoon ja jatkuvuuteen herättiin kuitenkin jo 1980-luvun alussa, jolloin Talonpoikauskulttuurisäätiö pani vireille erityisen matrikkelin toimittamisen kansanomaisen rakennustavan taitajista ja vanhojen rakennusten korjausmateriaaleja myyvistä liikkeistä. Oppaalle nähtiin tuolloin tarve, sillä kaikenlainen vanhan korjaaminen edellytti Talonpoikauskulttuurisäätiön mukaan vanhojen työtapojen ja materiaalien tuntemusta. Oppaassa esiteltiin yhteystietoineen rakentamisen taitajia paikkakunnittain ja aloittain koko Suomen alueelta. Nimien ja osoitteiden hankkiminen perustui paikkakuntalaisten ja käsityöläisten omaan aktiivisuuteen osallistua. Museovirasto täydensi ja tarkasti hakemiston. (Snellman 1986:7-8)

Samoihin aikoihin 1980-luvulla myös Museovirasto ryhtyi kokoamaan omaa valtakunnallista taitajarekisteriään. Aluksi tutkijoilla oli listoja omissa pöytälaatikoissaan, 1985 tehtiin pahvikortisto ja 1989 lista vietiin tietokoneelle. Nykyisellään n. 500 nimeä käsittävälle taitajarekisterille on käytännön tarve. Se palvelee mm. yksityisiä ihmisiä ja Museoviraston omaa korjausrakennustoimintaa. Taitajarekisteriin pääsemiseksi edellytetään, että taitaja on tehnyt listalla mainittuun kohteeseen työn Museoviraston hyväksymällä tavalla. Suunnittelijoita rekisterissä ei ole, koska Heikkisen (2007) mukaan heidän työtään ja onnistumistaan on vaikeampi arvioida. Tekijät ovat enimmäkseen Etelä- ja Länsi-Suomesta. Kymenlaaksolaisia osaajia listasta löytyi muutamia. (Heikkinen 15.1.2007.)

Soittokierros (ks. lähdeluettelo) korjausrakentamiskeskuksiin osoitti, että varsinaisia virallisia rekistereitä keskuksissa ei juuri ole, mutta useassa keskuksessa alueen osaajat ovat tiedossa ja pyydettyessä vanhan talon kunnostajalle annetaan osaajien nimiä ja vaihtoehtoja. Tyypillisesti osaajien nimiä on yksinkertaisesti vain alkanut kertyä korjausneuvontatoiminnan siivittämänä. Alueella ja korjausrakentamiskeskuksessa pitkään vaikuttanut henkilö, useimmiten arkkitehti, on maakuntaa kiertäessään tutustunut eri alojen ammattilaisiin, joita on uskaltanut suositella muillekin korjaajaa tarvitseville.

Nimiä on lopulta saatettu kerätä yhteen listaan tai jopa internetsivuille, koska palvelulle on ollut kysyntää. Harvalla keskuksella on kuitenkin internetissä osaajalistoja, mutta esimerkiksi Rakennuskulttuurikeskus Herrala, Rakennusperintökeskus Treeva ja Pirkanmaan maakuntamuseo ovat julkaisseet netissä erimuotoisia osaajarekistereitä. Herralassa osaajien ytimen muodostaa Restauroidiosuuskunta Piirlasti, joka tarjoaa restaurointi- ja korjausrakentamisosaaamista (Kangas-Kuittinen ja Saloranta 2007, Kuva 11). Pirkanmaan maakuntamuseon mallia on käsitelty erikseen kappaleessa 5.3.

Kuva 11. Vierailu Etelä-Pohjanmaan Rakennuskulttuurikeskus Herralassa tammikuussa 2007. Satu Kanga-Kuittinen (keskellä) ja Jonna Saloranta (oikealla) kertoivat Herralan ja Osuuskunta Piirlastin toiminnasta. Vasemmalla Jaana Mikkilä. (Kuva: Martti Nakari 2007).

Netistä löytyvistä osaajarekistereistä mainitsemisen arvoinen on Aulangolla sijaitsevan Metsänkylän Navetan ylläpitämä lista (Osaajat 2007). Tämän yksityisen yrityksen päätoimialue on vanhojen hirsikehikoiden ja muiden vanhojen rakennustarvikkeiden myynti. Osaajarekisteri on melko laaja ja osaajia löytyy eri aloilta ympäri Suomen.

Lisäksi restaurointikilta esittelee jäsenistönsä osaamista ja yhteystietoja nettisivuillaan (Ammattilaiset 2007). Muista rekistereistä poiketen useimmat restaurointikillan osaajat saattavat kertoa laajastikin työkohteistaan ja esittelevät osaamistaan sanoin ja kuvin. Koulutus ja työkokemus on myös usein mainittu. Myös Suomen konservatoriliitto on sivustollaan julkaissut konservattoreiden yhteystietoja aloittain.

5.2 Haasteena päivitys ja vastuu ammattitaidosta

Rekistereihin liittyvä ongelma on tekijöiden arvottaminen ja työn laatu. Miten varmistua, että rekisterissä olevat osaajat ovat ammattitaitoisia? Osaajia välittävät korjausrakentamiskeskukset kokevat olevansa vastuussa tekijän osaamisesta ja ammattitaidosta. Erityisiä kriteerejä eivät korjausrakentamiskeskukset ole kuitenkaan aset-

taneet. Usein osaajan toiminnasta paikkakunnalla on pitempi kokemus ja luottamus työn laatuun ja osaamiseen on syntynyt tätä kautta. Ammattitaidon arvioiminen on voitu jättää myös osaajan oman ilmoituksen varaan. Joissakin tapauksissa oli mietitty erityisen raadin perustamista, mitä ei kuitenkaan toteutettu. (Haastattelut ks. lähteet.)

Selkeä haaste osaajarekistereissä on myös yhteys- ja muiden tietojen päivittäminen. Osaajien yhteystiedot tai yrityksen nimi saattaa muuttua. Joku voi jäädä eläkkeelle, siirtyä kokonaan toiselle alalle tai muusta syystä lopettaa toimintansa. Listalle saattaa olla tulossa myös uusia nimiä, esimerkiksi vasta valmistuneita. Tietojen ylläpito vaatii resursseja ja aikaa. Osaajat itse harvemmin muistavat ilmoittaa muuttuneesta tilanteestaan. (Haastattelut ks. lähteet.)

Osaajarekisterin perustaminen edellyttää henkilötietolain mukaan mm. rekisteriselosteen tekemistä (Henkilötietolaki 1999). Lisäksi henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn tulee olla laillista ja rekisterinpitäjän toiminnan kannalta asianmukaista. Useimmat korjausrakentamiskeskukset eivät ole halunneet virallista osaajarekisteriään. Tämä on voinut tuntua liian suureelliselta toiminnalta ja lisätä osaajarekisteriin kohdistuvaa työpanosta, johon ei ole ollut aikaa. Henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjän on huolehdittava esimerkiksi siitä, ettei virheellisiä, epätäydellisiä tai vanhentuneita henkilötietoja käsitellä. Osaajarekisterin virallistaminen saattaa myös lisätä vastuun tuntemista tekijän ammattitaidosta.

5.3 Pirkanmaan toimiva taitajarekisteri

Esimerkki toimivasta ja hyvän vastaanoton saaneesta osaajarekisteristä on lista Pirkanmaalla ja sen lähiympäristössä toimivista rakennusperinteen ammattilaisista. Julkaisu liittyy Pirkanmaan maakuntamuseon 1999 alkaneeseen perinnerakennusmestari-toimintaan. Perinnerakennusmestari tekee ilmaisia neuvontakäyntejä ja kannustaa vanhojen rakennusten kunnostajia kunnossapitoon. Vuonna 2002 asiakastyytyväisyyskyselyssä tuli esille pula taitajista ja materiaalitoimittajista. Kyselytuloksen vauhdittamana syntyi idea taitajarekisteristä. Lisäksi perinnerakennusmestarille oli myös kertynyt epävirallinen lista ammattilaisista. Taitajarekisteri koottiin Raken-

nusperintö kuntoon Pirkanmaalla –hankkeessa vuoden 2003 aikana. Hanketta rahoittivat Joutsenten reitti ry, TE-keskus ja Pirkanmaan maakuntamuseo. Tietojen keräämisessä ja rekisterin suunnittelussa oli mukana perinnerakennusmestari Tapani Koirasen lisäksi projektisihteeri Kati Lahtinen sekä useita henkilöitä Ikaalisten käsi- ja taideteollisesta oppilaitoksesta. (Lahtinen 2003:3-4.)

Pirkanmaan taitajarekisterin tarkoituksena on välittää yhteystietoja vanhoja rakennuksia kunnostaville niin, että työ ja tekijä kohtaavat. Tärkeänä tavoitteena Pirkanmaan maakuntamuseo mainitsee myös vanhojen rakennusten ja vanhojen työtapojen säilymisen edesauttamisen. Taitajarekisterin ensimmäinen painos oli 200 kappaletta. Perinnerakennusmestari jakaa osaajarekisteriä ilmaiseksi kaikille vanhojen rakennusten korjaajille ja korjauttajille. (Lahtinen 2003:3-4.)

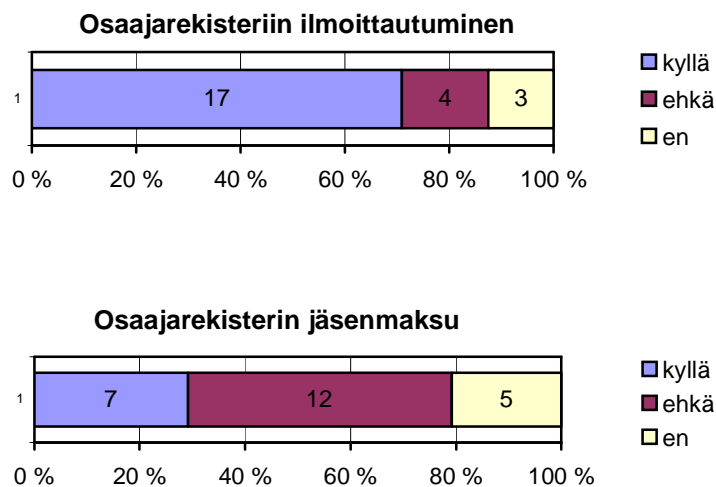
Listalla on tällä hetkellä noin 60 ammattilaisen tai materiaalitoimittajan yhteystiedot sekä lyhyt kuvaus tarjottavista palveluista, toimialueesta ja koulutuksesta. Osalla on myös mainittu referenssikohteita sekä oma kuvaus osaamisesta. Kriteereinä on ollut rakennusperinnettä vaaliva, oikeaoppinen korjaustapa, mutta toistaiseksi tämän varmistaminen on jäänyt listalle ilmoitettujen referenssikohteiden ja taitajan omantunnon varaan. Pirkanmaan museo on ottanut tiedonvälittäjän roolin, eikä suosittele ketään listalla olevaa erityisesti. Vastuu ammattilaisen valitsemisessa ja työn tekemisessä jää työn teettäjän ja tekijän väliseksi asiaksi. (Lahtinen 2003:3-4.)

Listalle ilmoittautuminen on ilmaista ja tapahtuu ilmoittautumislomakkeella, joka on saatavilla internet-sivuilta ja taitajarekisterin painetun version liitteenä. Myös hyvän ammattimiehen ”ilmiantamiseen” on oma lomakkeensa. Maakuntamuseo ottaa tällöin asianomaiseen henkilöön yhteyttä ja kysyy hänen suostumustaan. Taitajarekisteriä päivitetään aika ajoin. Viimeisin päivitys tehtiin syksyllä 2006, jolloin mukaan tuli uusia taitajia. Kaikki osaavat tekijät eivät kuitenkaan ole halukkaita ilmoittautumaan listalle, jos heillä on esimerkiksi liikaa töitä. Vasta koulusta valmistuneille taitajille rekisteri on hyvä markkinapaikka. (Koiranen 24.1.2007; Lahtinen 2003:3-4)

5.4 Kymenlaakson osaajarekisteriin on tulijoita

Enemmistö selvityksessä mukana olleista osaajista oli kiinnostunut osaajarekisteristä ja oli halukas tulemaan mukaan, jos rekisteri perustetaan. Haastattelun yhteydessä näytettiin esimerkkinä Pirkanmaan taitajarekisteriä. Sitä pidettiin hyvänä ja vastaavaa toivottiin ”näillekin kulmille”. Osaajista 17 (n. 70 %) halusi ilmoittautua rekisteriin (*Kuva 12*). Ne, jotka eivät olleet rekisteristä kiinnostuneita, ilmoittivat syykseen mm. eläkkeelle jäämisen tai ajan puutteen.

Jäsenmaksu ei saanut kovin suurta suosiota. Vain noin 30 % oli valmis maksamaan jäsenmaksun osaajarekisteriin pääsemiseksi. Toisaalta ehkä-vastauksiakin antoi puolet osaajista. Vuosittainen summa osaajarekisterille oli keskimäärin n. 30 euroa ja vaihteli nolasta 50 euroon. Osa koki osaajarekisterin toimivan markkinointikanavana ja maksun olevan pienempi verrattuna muihin mainosvälineisiin. Kyselyn perusteella osaajarekisterin avulla ei saataisi kovinkaan paljon tuloja. Osaamiskeskushankkeen asiantuntijaryhmässä esitettiin, että osaajarekisterin vuosimaksu olisi suurempi, esimerkiksi 100 euroa. Vastineeksi osaaja saisi esimerkiksi alennusta kurssimaksuista ja tarvittaessa ilmaisia neuvontakäyntejä sekä konsultointia omiin korjauskohteisiinsa. Eräs osaaja ehdotti provisiojärjestelmää toteutuneiden projektien kautta siten, että maksaja on se joka tarvitsee erikoisosajaa.

Kuva 12. Vastaukset osaajarekisteriä koskeviin kysymyksiin.

6 TULOSTEN POHDINTA

6.1 Osaamiskeskus tukee viranomaisten toimintaa

Kymenlaakson rakennusperinteen vaaliminen näyttäytyy kaksijakoisena. Tehdyn selvityksen valossa Kymenlaakson kulttuurihistorialliseen rakennusperintöön kohdistetaan huomiota, mutta tavallinen kansa pientaloineen jää varjoon. Viranomaiset tekevät hyvää työtä rakennusperinnön säilyttämisen puolesta, silti paljon olisi vielä tehtävä esimerkiksi yleisen asenteen muuttamiseksi suotuisammaksi. Resursseja ja kanavia opastaa yksityisten ihmisten kunnostusprojekteja ei ole tarpeeksi. Maakunnan ylpeydet, esimerkiksi kartanot, teollisuusympäristöt ja linnoitukset, ovat saaneet ansaittua huomiota inventointi-, kartoitus- ja kunnostushankkeiden muodossa. Kulttuurihistoriallisten rakennusten säilyttäminen onkin tärkeää maakunnan juurien ja historian tiedostamisen ja toisaalta identiteetin vahvistamisen kannalta. Vanhat, arvokkaat rakennukset kertovat jälkipolville omia tarinoitaan.

On kuitenkin muistettava, että rakennusperintö on paljon muutakin kuin julkisia rakennuksia tai historiallisia luomuksia. Huomattava osa, lähes 40 % (yli 20 000 rakennusta), Kymenlaakson rakennuskannasta on asuinrakennuksia ja pientaloja, jotka ovat valmistuneet ennen vuotta 1960. Suuri osa näistä sijaitsee maaseudulla. Nämä viimeistään 1950-luvulla valmistuneet rakennukset eivät läheskään kaikki omaa merkittävää kulttuurihistoriallista arvoa. Ne saattavat kuitenkin muodostaa omakeimaisia ja yhtenäisiä ympäristöjä. Ja rakennuksen omistajallehan oma talo on aina merkittävä. Lisäksi iso osa on rakennustavaltaan perinteisiä. Omistajista osa on tiedostanut perinteiden vaalimisen omassa pihapiirissään, mutta toinen puoli tarvitsisi herättelyä huomaamaan rakennustensa arvon ja oikean korjaustavan. Kyselytutkimuksen (2006) mukaan neuvonnalle on tarvetta jo pelkästään kulttuurihistoriallisten rakennusten omistajien taholta. Mielenkiintoista olisi ollut myös nähdä, miten tavallisten pientalojen omistajat kokevat neuvonnan ja korjaamisen tarpeen.

Kaakkois-Suomeen perustettavan osaamiskeskuksen toiminta tukee ja täydentää viranomaisten tekemää rakennusperinnön hoitoon liittyvää työtä. Korjausneuvontaa antavaa keskusta voi olla helpompi lähestyä, kuin esimerkiksi maakuntamuseota, Museovirastoa tai kunnan rakennusvalvontaa. Tuleva osaamiskeskus onkin keskeinen toimija ja linkki yksityisen ihmisen suuntaan. Osaamiskeskuksen toimintaan

kohdistuu tässä mielessä suuria odotuksia. Yksityiset ihmiset pientaloineen muodostavat massan, joka on avainasemassa rakennusperinnön vaalimisen jalkauttamisessa. Tähän pääsemiseksi on tehtävä paljon työtä tiedottamisen ja asenteisiin vaikuttamisen eteen, minkä myös haastatellut osajat näkivät tarpeellisena.

Miksi rakennusperinnön säilyttämisaate ei ole kovin voimallisesti rantautunut Kymenlaaksoon? Kysymys on vaikea, eikä siihen voi antaa yksiselitteistä vastausta. Kymenlaakso on Suomen nuorin maakunta, joka alkoi hahmottua vasta 1800-luvun loppupuolella ja muotoutui lopullisesti 1930-luvulla. Kymenlaakson identiteettiä pohtinut Niinisalo (1986:12-13) epäilee mm. kahden valtakunnan välisen rajaseutu-aseman vaikuttaneen siten, että Kymenlaakson asukkaat ovat olleet varovaisia, vaatimattomia, sopeutuvia ja itsestään ääntä pitämättömiä vailla maakuntaylpeyttä. Maakunnassa ei ole eräitä äärialueita lukuun ottamatta talonpoikaista suurmaanomistusta, kuten esim. Etelä-Pohjanmaalla tai Lounais-Suomessa, joka olisi sellaista synnyttänyt. Teollistumiseen liittyvää identiteettiä Niinisalo ei pidä kovin maakunnallisena. On myös esitetty, että Kymenlaakson pohjois- ja eteläosat erottuvat ja eroavat toisistaan, ja että kymenlaaksolaisilla ei ole voimakasta alueidentiteettiä (Schildt 2007:8). Oma kunta voi olla tuttu, mutta laajempi alueellinen tuntemus on huonolla pohjalla.

Historian ja perinteiden tuntemus ja rakennettuun ympäristöön sisältyvien merkitysten ymmärtäminen on edellytys sille, että asuinympäristöä arvostetaan. Mutta voidaan edellyttää, että kaikkien ihmisten arvomaailmaan sisältyy vanhojen rakennusten arvostaminen ja säilyttämisen ja kunnostamisen halu? Ei varmastikaan, mutta asiaa voidaan lähestyä esimerkiksi kestävän kehityksen näkökulmasta, mihin myös Suomi on sitoutunut. Kaikessa toiminnassa päämääränä tulisi olla se, että nykyisille ja tuleville sukupolville turvataan hyvät elämisen mahdollisuudet. Myös rakentamisessa tulisi pyrkiä ekologisuuteen ja ympäristöystävällisyyteen, sekä esimerkiksi rakennusosien pitkäikäisyyteen ja kierrätettävyyteen. Vanhojen rakennusosien korjaaminen ja huoltaminen kuormittaa vähemmän ympäristöä kuin uusien valmistaminen. Perinnerakentaminen ja vanhojen rakennusten korjaaminen on mitä suuremmassa määrin kestävän kehityksen periaatteiden mukaista.

6.2 Osaajarekisteri tuo mahdollisuuksia

Päätoimisesti vanhoihin rakennuksiin keskittyviä ammattilaisia löytyi tässä kartoituksessa todella vähän, alle kymmenen yritystä tai osaajaa. Kaiken kaikkiaan aineistossa oli mukana 24 osaajaa. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö osaajia ja yrityksiä olisi tämän enempää. Selvitys keskittyi pienyrittäjiin, joita ei kaikkia varmastikaan saatu haalittua mukaan. Työn aivan loppuvaiheessa löytyi lisää osaajia, joita ei enää ollut mahdollista sisällyttää aineistoon. Lisäksi maaseudun kylissä arvatenkin on osaajia, ehkä jo vanhemman polven edustajia, jotka eivät ole yleisesti tiedossa.

Kymenlaakson rakennusperintö ei ole pelkästään paikallisten ammattimiesten käsissä. Käsitykseni mukaan alueen rakennusperintöä korjaavat myös muualta Suomesta tulleet tekijät. Kaikkea osaamista ei alueelta löydy, tekijöistä ei ole tietoa tai yrityksillä ole tarpeeksi resursseja. Kartoituksessa ei osaamisalueiden suhteen tullut esille mitään yllättävää. Puurakentamiseen, kirvesmiesten ja puusepäntöihin sekä maalaukseen löytyy osaajia. Sen sijaan muuraukseen ja vanhojen tulisijojen korjaamiseen tarvittaisiin lisää ammattilaisia. Myöskään luonnonkivirakenteiden, esimerkiksi kivinavetoiden, korjaamiseen pystyviä ei tässä työssä juuri löytynyt. Toisaalta näiden töiden kysynnästä ei ole tarkkaa käsitystä. Positiivista oli, että opetusta ja luennointia kohtaan oli jonkun verran kiinnostusta. Tämä kannattaa pitää mielessä, jos osaamiskeskus järjestää kursseja ja koulutusta.

Osaajat olivat pienyrittäjiä, jotka palvelevat ennen kaikkea yksityisiä ihmisiä, mutta pystyvät toimimaan myös isommissa kohteissa, esimerkiksi julkisten rakennusten korjaushankkeissa. Yllättävää ei ehkä ollut sekään, että Iittiin keskittyi lähes kolmasosa osaajista. Iitin puuseppä- ja kirvesmiesperinteet ja talonpoikainen kulttuuri tunnetaan (esim. Sammallahti 1986, Iitin Seutu 1997). Tästä on jäänyt perintöä nykyrakentajillekin.

Mielenkiintoista sen sijaan oli osaajien jakautuminen eri ryhmiin sen mukaan, miten he suhtautuvat perinnerakentamiseen. Vanhojen rakennusten korjaamisessa tärkeää on omata vanhaa kunnioittava ja säilyttävä asenne. Tämä ja kiinnostus perinteisiin yleensä myös ohjaa korjaajaa oikeisiin työtapoihin. Uudis-perinnerakentajissa on paljon potentiaalia, jos vain omaa kiinnostusta riittää painottaa työtä enemmän van-

hojen rakennusten korjaamiseen. Restaurointihenkisissä oli paljon nuoria, joille osaajarekisteri voi antaa markkinapaikan ja työtilaisuuksia. Samoin niille restaurointi-uudisosaajille, jotka haluavat kasvattaa perinnerakentamisen osuutta, osaajarekisteri voi tuoda lisää mahdollisuuksia. Toimiva osaajarekisteri voi ylipäänsä vilkastuttaa alueen rakennusperinnön korjaamista. Kun tarjolla on osaavia tekijöitä, kysyntääkin alkaa ilmetä enemmän. Osaajarekisteri ja perinnerakentajista tiedottaminen voi myös toimia herätyskellona. Vanhan rakennuksen omistaja voi alkaa pohtia muitakin vaihtoehtoja kuin ylikorjaamista ja liiallista uudistamista.

Hieman huolestuttavaa oli se, että Kymenlaaksoa eivät kaikki osaajat kokeneet varteen otettavaksi alueeksi, josta löytyy tarpeeksi asiakkaita. Kymenlaaksoa ei pidetty maakuntana, jossa on vanhoja rakennuksia, vaikka ainakaan tilastojen valossa epäilyyn ei ole aihetta. Tämä voi johtua oman kotiseudun huonosta tuntemuksesta sekä markkinointikanavien ja yhteyksien puutteesta. Se herätti myös kysymyksen: Kohtaavatko kysyntä ja tarjonta?

Osaajarekisterin sudenkuopat liittyvät tekijöiden arvottamiseen, tai yhtä hyvin sen tekemättä jättämiseen sekä näiden välillä tasapainotteluun. Rekisteriin pääsyn liiallinen rajoittaminen, tiukkojen kriteerien asettaminen tai tiettyjen tekijöiden suosiminen voidaan katsoa pahimmillaan olevan jopa kilpailurajoituslain vastaista (KRL 480/1992). Kaikille avoin rekisteri taas voi esimerkiksi leväperäistää perinnerakentamisen periaatteita, ja johtaa epäonnistuneisiin kunnostusprojekteihin tai tyytymättömiin rakennusten omistajiin. Pirkanmaan maakuntamuseon malli, joka jätti perinnerakentajataidot osaajan omalletunnolle, tuntui toisaalta toimivan hyvin ja on rohkeava esimerkki. Yhtään oikeaa ja varmasti toimivaa mallia ei voi esittää. On myös muistettava korjausrakentamiskeskustenkin suunnalta tullut näkökanta, että tekninen osaaminen ei ole ainut kriteeri onnistuneelle korjaamiselle (Tikka 30.3.2007). Vanhan talon korjaushanke on myös ihmisten välistä toimintaa, jossa henkilökemioillakin voi olla suuri merkitys. Korjausrakentamiskeskusten ja osaajien välisessä toiminnassa oleellista on ylipäänsä verkostoituminen ja yhteistyö.

6.3 Työn toteutuksen arviointi

Työn rajaaminen heti alkuvaiheessa sekä keskeisten kysymysten, tavoitteiden ja viitekehysten selkeä määrittely helpottivat itse työn tekemistä. Osaajien kartoittamisen ja osaajarekistereihin perehtymisen lisäksi kolmanneksi keskeiseksi teemaksi nousi Kymenlaakson rakennuskulttuurin yleinen luonnehtiminen ja tilanne rakennusperinteen vaalimisessa. Tämä aihe sai lopulta enemmän tilaa kuin oli alun perin tarkoitus. Se toisaalta taustoitti perinnerakentamisen osaajien tarkastelua ja toi lisäymmärrystä koko työhön. Itse asiassahan koko opinnäytetyön viitekehys koostui 3. luvussa käsitellyistä asioista: Kymenlaakson luonnosta, historiasta, rakennusperinnöstä ja sen hoidosta. Ilman näiden aiheiden käsittelyä työn perusta olisi jäänyt huteraksi. Aikataulullisesti työ eteni suurin piirtein alkuperäisen suunnitelman mukaan (LIITE 4).

Valitut menetelmät, haastattelu ja kyselylomake, tukivat toisiaan. Ilman haastatteluja kuvaus osaajien suhteesta ja asenteesta perinnerakentamista kohtaan olisi puuttunut lähes kokonaan, ja jättänyt aineiston ohueksi. Kyselylomakkeessa oli omat puutteen- sa mm. osaamisalueiden määrittelyssä, jotka olisi voinut esittää tarkemmin ja yksiselitteisemmin. Jotkut osaamisalueet saatettiin ymmärtää väärin. Esimerkiksi väridento- kumentointi tarkoittaa maalikerrosten tutkimista ja dokumentointia, ei värivalokuvien ottamista. Avoimiin kysymyksiin taas jätetään helposti vastaamatta, kuten nytkin kävi, mutta niissä voi tulla esiin myös hyviä ideoita.

Osaajien nimiä ei tuotu julki, mikä voi vaikeuttaa osaltaan työn arvioimista. Tämän vuoksi olen pyrkinyt lisäämään työn läpinäkyvyyttä mm. kertomalla tahot, joiden kautta osaajien nimiä löytyi, sekä kuvaamaan ja perustelemaan aineiston keräämisen ja haastattelujen tekemisen mahdollisimman hyvin. Myös liitteenä olevat kyselylo- makkeet ja kaikki vastaukset avoimiin kysymyksiin auttavat asiaa.

Tutkimuksen tekijä, haastattelija, edusti tässä tapauksessa myös itse kohdejoukkoa. Tämä oli yhtä aikaa etu ja haitta. Minun oli yleensä helppo samaistua haastateltaviin ja ymmärtää heidän näkemyksiään. Toisaalta saatoin pitää asioita itsestään selvinä, olettaa tietäväni ja jättää asioita huomioimatta. Tämä näkyi esimerkiksi haastattelu- nauhoja kuunneltaessa jälkikäteen. Laadulliselle tutkimukselle onkin ominaista, että tutkijalle itselleen tutut piirteet korostuvat, kun taas vieraat piirteet jäävät vähemmäl-

le huomiolle (Anttila 1998:180). Tutkijan mielenkiinto asiaan, hänen ammattinsa ja aikaisempi elämänhistoriansa vaikuttavat näkökulman valintaan. Kiinnostukseni uutta kotiseutuani kohtaan kieltämättä vaikutti aihevalintaan, mutta myös kesätyökokemus Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskuksesta Oulussa loi otollisen pohjan aiheeseen tarttumiselle. Maaseudun rakennuskannan ja pientalojen esiintuomiseen kaupunkien kustannuksella on voinut myötävaikuttaa oma kasvuympäristöni kalajokilaaksolaisessa maanviljelijäperheessä.

7 EHDOTUKSIA JATKOSELVITYKSISTÄ

Työssä ei ollut mukana Etelä-Karjalan osaajia, vaikka maakunta kuuluu osaamiskeskushankkeen toimialueeseen. Etelä-Karjalan perinnerakentajia tulisi kartoittaa viimeistään siinä vaiheessa, kun osaajarekisteriä perustetaan. Tämän työn tuottamaa lomakeaineistoa voi tarvittaessa hyödyntää ja kehittää edelleen. Osaamiskeskukseen on kaavailtu myös ympäristö- ja piharakentamisen neuvontaa, joten myös tämän alan osaajia pitäisi sisällyttää rekisteriin.

Hieman epäselvää on, miten kymenlaaksolaiset vanhojen pientalojen omistajat kokevat esimerkiksi korjausneuvonnan tarpeellisuuden. Asiaa olisi hyödyllistä selvittää ja se voisi luoda suuntaviivoja myös osaamiskeskuksen toiminnalle. Kulttuurihistoriallisiksi luokiteltujen rakennusten omistajilta tuli jo selkeä myönteinen viesti, mutta epäilemättä he ovat jo osin valmiiksi tiedostavia ja ”helppoja” asiakkaita, jotka osaavat etsiä tietoa ja ottavat mielellään neuvoja vastaan.

Kymenlaakson ainutlaatuista historiaa ja asemaa Ruotsin ja Venäjän välisenä rajaseutualueena tulisi hyödyntää ja tuoda enemmän esiin. Millään muulla alueella Suomessa ei ole vastaavaa perintöä. Alueen rakennuskulttuurissa on nähtävissä sekä idän että lännen vaikutuksia. Jos rajaseutuasema onkin häivyttänyt alueellista identiteettiä, voidaan sitä käyttää myös vastakkaisena aseena alueellisen imagon vahvistajana. Osaamiskeskukselle tässä olisi yksi mahdollisuus profiloitua ja erottua muista korjausrakentamiskeskuksista.

LÄHTEET

KIRJALLISET LÄHTEET

- Aarrevaara, E. 1995. *Perinnerakentajan opas*. Maaseutukeskusten Liiton julkaisuja no 894.
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. 2. painos. Vastapaino. Jyväskylä.
- Anttila, P. 1998. *Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet*. 2. painos. Akatiimi Oy. Helsinki.
- Anttila, P. ja Jyränki, R. 2002. *Talo matkalla eilisestä huomiseen*. Akatiimi Oy. Jyväskylä.
- Eskola, J. ja Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Aaltola, J. ja Valli, I. (toim.). PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Haapaniemi, R. Restaurointikisälli monipuolinen rakennusentisöinnin taitaja. *Taito* (2001) No.4. 43.
- Hakala, J.T. 2001. Menetelmällisiä koetuksia. teoksessa *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Aaltola, J. ja Valli, I. (toim.). PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Heikkinen, M. 2006. Miten oikein pitäisi korjata. Korjausneuvonnan lyhyt historia. teoksessa *Iloa ja pitkää ikää. Ohjeita vanhan talon kunnostamiseen*. Entonen et. al. (toim.). Rakennusperinteen Ystävät ry. Turku.
- Huovinen, I. 2006. Ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskus syntyy ensi vuonna. *Kymen Sanomat* 14.8.2007.
- Iitin Seutu*. 24.11.1997. Iittiläinen rakennusperinne tekee kunniaa kirvesmiestaidoille.
- Kaimio, J. et. al. 2004. *Factum uusi tietosanakirja*. Osa 5. WS Bookwell. Porvoo.
- Kauppi, U-R. 2001a. Bastioneja, pattereita ja betonikorsuja. teoksessa *Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja*. Lounatvuori, I. ja Putkonen, L. (toim.). Rakennustieto Oy. Hämeenlinna.
- Kauppi, U-R. 2001b. Varuskunnat osana kaupunkiympäristöä. teoksessa *Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja*. Lounatvuori, I. ja Putkonen, L. (toim.). Rakennustieto Oy. Hämeenlinna.
- Kiinteistösanasto. 1984. *Tekniikan sanastokeskus*. Valtion teknillinen tutkimuskeskus. Rakennustekniikka. Helsinki.

- Kukkonen, H. ja Lievonen, M. 1989. *Kansanomaisesta rakentamisesta*. Teknillinen korkeakoulu, Julkaisu B 60.
- Kymenlaakson rakennuskulttuuri*. 1992. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisu A:26. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Laukkonen, V. 1987. *Jälleenrakennusvuosien pientalo Suomessa*. Transkustannus Ky, Helsinki.
- Lindh, T. 2004. Moderni rakennusperintömme uhattuna. teoksessa *Rakennusperintön tulevaisuus. Puheenvuoroja teemavuoden aiheista*. Rakennustieto Oy. Tampere.
- Mattila, A. 2007. Rakennusperintökeskus Treeva. *Tuuma* 1/2007.
- Mustonen, T. 2003. Paperitehtaan koulu. *Arkkitehti* 5/2003.
- Niinisalo, K.V. 1986. *Mikä on Kymenlaakso? Kymenlaakson historiallisesta ja maankunnallisesta kehityksestä*. Kymenlaakson maakuntaliitto r.y. Kotka.
- Pohjola, V. 1997. *Kukkiva Hamina. Haminalaisen kansio*. Haminan kaupunki.
- Purho, H. 2005. *Rakennusinventoinnin ja dokumentoinnin kehittäminen ja niiden tuotteistaminen. Esimerkkinä Kymenlaakson kartanoalueiden rakennetun ympäristön inventointi*. Diplomityö. Oulun yliopisto. Arkkitehtuurin osasto.
- Raunio, H. Metsäosaaminen vahvistuu Kaakkois-Suomessa. Kuitu- ja paperiosaimista kehitetään miljoonilla. *Tekniikka & Talous* 22.2.2007.
- Sakki, P. 2005. *Pitäjänsaari : menneisyys - nykyisyys - tulevaisuus, asuttaminen ja asutus*. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Restauroinnin koulutusohjelma.
- Sammallahti, L. 1986. *Iittiläisiä puuseppiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 429. Rauma.
- Schildt, S. 2007. *Kohteena kartano. Kartanokulttuuri Pohjois-Kymenlaakson voimavarana*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Kotka.
- Seppovaara, O. 1988. *Kymijoki. Virran kohtaloita vuosisatojen saatossa*. Kuusankoski.
- Snellman, H. 1986. *Perinteisen rakentamisen taitajat*. Talonpoikaiskulttuurisäätiö. Rauma.
- Soikkeli, A. 2003. Jälleenrakennuskauden arjen arvot ajan hampaissa. teoksessa *Arvot ja korjausrakentaminen*. Tikka, R. ja Turpeinen, J. (toim.). Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus. Raah.
- Tarjanne, L. 2005. Kulttuuriympäristön asialla. Ovatko MARAT-ryhmän teesit toteutuneet? teoksessa *Maaseudun rakennusperintö huomisen vahvuus*. Schildt, S. (toim.). Talonpoikaiskulttuurisäätiö/Rakennustieto Oy. Tampere.

Taussi, P. 2007. Varaosapankkikin auttaa Sunilan suojelussa. *Kymen Sanomat* 24.3.2007.

Teppo-Pärnä, V. 2006. Sananselityksiä korjaamisen ja kunnossapidon vaiheilta. julkaisussa *Iloa ja pitkää ikää. Ohjeita vanhan talon kunnostamiseen*. Entonen et. al. Rakennusperinteen Ystävät ry. Turku.

Tuomi, T. 2001. Modernismin arkkitehtuurin suojele. teoksessa *Rakennusperintöme. Kulttuuriympäristön lukukirja*. Lounatvuori, I. ja Putkonen, L. (toim.). Rakennustieto Oy. Hämeenlinna.

Vainio, T. et. al. 2002. *Korjausrakentaminen 2000-2010*. VTT Tiedotteita 2154. Espoo.

Vaittinen, H. 2003. Vanhan korjaus ei sovi hätäiselle. *Kouvolan Sanomat*. 27.9.2003

INTERNET-LÄHTEET

Ammattilaiset. Restauroidintikilta.

www.restauroidinti.net/ammattilaiset/ammattilaiset.htm [16.3.2007]

Entistämisyhteisöt. Museovirasto. www.nba.fi/fi/entavustus. [16.3.2007].

Hamari, R. Luonto Kymenlaaksossa. www.finnicakymenlaakso.fi. [1.3.2007].

Henkilötietolaki 1999/523. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>. [27.3.2007].

Konservaattorit materiaalityypittain. www.konservaattoriliitto.fi. [18.3.2007].

Konservoinnin eettiset periaatteet. www.konservaattoriliitto.fi. [18.3.2007].

Korjausrakentamisen käsitteitä. www.rakennusperinto.fi. [5.2.2007].

Kymenlaakson teollisuusperinteen kartoitus. 2003. Kymenlaakson liitto. www.kymenlaakso.fi. [10.3.2007]

Lahtinen, K. 2003. *Rakennusperinteen taitajat Pirkanmaalla 2006*.

<http://www.tampere.fi/vapriikki/maakuntamuseo/korjausneuvonta/taitajat.html>. [26.3.2007].

Museoviraston toiminta- ja taloussuunnitelma vuosille 2007-2010. Museovirasto. www.nba.fi/tiedostot/accb9457.pdf. [16.3.2007].

Osaajat. Metsänkylän Navetta. <http://www.metsankylannavetta.fi/osaajat>. [16.3.2007]

Perkkiö, M. 2002. Korjausrakentamisen sanasto kirjavaa ja epäyhtenäistä. *Rakennuslehti* 21.3.2002. www.rakennuslehti.fi. [24.2.2007].

Pro Sunila. www.prosunila.net. [15.3.2007].

Rakennusperintökeskus Treeva. www.treevanetti.net. [16.3.2007].

Restaurointi. Museovirasto. http://www.nba.fi/fi/restaurointi_rakennuttaminen. [18.3.2007]

Sipakko, L. 2005. *KUPE-projekti vaalii Kaakkois-Suomen kulttuuriperintöä tänäkin vuonna*. Kaakkois-Suomen ympäristökeskus. Tiedote 7.7.2005. www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=141239&lan=fi. [10.3.2007].

Stam, T. 2006. *Avustuksia rakennusperinnön hoitoon*. Kaakkois-Suomen ympäristökeskus. Tiedote 31.10.2006. www.ymparisto.fi/default.asp?node=19926&lan=fi. [10.3.2007].

Venetsian julistus. 1964. www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=9389&lan=fi. [16.3.2007].

Virtanen, K. 2005. *Ekologisen asumisen juurilla – Omakotirakentajan päiväkirjan tarina*. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Lisensiaatintutkimus. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00548.pdf>. [10.3.2007].

HAASTATTELUT

Heikkinen Maire. Museovirasto. puhelinkeskustelu 15.1.2007.

Kangas-Kuittinen Satu ja Saloranta Jonna. Etelä-Pohjanmaan Rakennuskulttuurikeskus Herrala. 18.1.2007.

Kaskinen Ilkka ja Naakka Eija. Museovirasto. Hamina. 10.1.2007.

Klami Juha. Rakennuspartio Oy. Hamina. 30.1.2007.

Koiranen Tapani. Pirkanmaan maakuntamuseo. puhelinkeskustelu 24.1.2007.

Lievonen Timo. Kymenlaakson maakuntamuseo. Kotka. 12.1.2007.

Puurunen Hannu. Arkkitehtuuri- ja ympäristökoulu Lastu. puhelinkeskustelu 4.1.2007.

Saarinen Kalle. Tammela. Vanha Rauma. puhelinkeskustelu 12.1.2007.

Suikki Risto. Kaakkois-Suomen ympäristökeskus. Kouvola. 20.2.2007.

Teppo-Pärnä Viri. Turunmaan korjausrakentamisyhdistys ry Curatio. puhelinkeskustelu 24.1.2007.

Tikka Raimo. Pohjois-Pohjanmaan korjausrakentamiskeskus PORA. puhelinkeskustelu 30.3.2007.

Virtanen Kalle. Rakennuskulttuurikeskus Toivo. puhelinkeskustelu 8.1.2007.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Kyselytutkimus. 2006. Kulttuurihistoriallisten rakennusten omistajat, rakennusalan yritykset ja suunnittelutoimistot Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa. Saatavissa: Cursor Oy.

Toimintakertomus vuodelta 2006. Kaakkois-Suomen ympäristökeskus.

MUU KIRJALLISUUS

Avelin, L. 2005. Käsityötaito suotava. Käsillä tekemisen traditio suvussa. Helsingin yliopisto. Käsityötieteen pro gradu –tutkielma.

Miettinen, T. 2003. Kymenlaakson juuret. Asutuksen ja kulttuurin esihistoriaa. Kymenlaakson liitto. Jyväskylä.

Rakennusperintöstrategia. 2001. Ympäristöministeriö. Vantaa.

KUVALÄHTEET

Kuva 2 Kymenlaakson rakennuskulttuuri. 1992. Kymenlaakson seutukaavaliiton julkaisu A:26. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä. s. 8

Kuva 3 Lähdedata: Tilastokeskus. 2006. Rakennuskanta. <http://tilastokeskus.fi/til/rak/> [8.3.2007].

Kuva 4 Lähdedata: Tilastokeskus. 2006. Altika-tietokanta K408. Tulostus: Marketta Lukkari 9.3.2007.

Kuva 6 Karttapohja: <http://www.ulvilankaihdin.fi/jall/index.html> [22.3.2007].

Kuva 8 Lähdedata: Tiedotteet 2002-2006, Kaakkois-Suomen ympäristökeskus, <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=1025&lan=fi>. [10.3.2007].

Kuva 11 Martti Nakari. 18.1.2007.

Taulukko 1 Lähdedata: Tilastokeskus. 2006. Altika-tietokanta K408. Tulostus: Marketta Lukkari 9.3.2007.

Tekijän tuottamat piirrokset, kuvat ja graafiset esitykset:

Kuvat 1, 5, 7, 9-10, 12, 13 sekä Taulukot 2-4

30.1.2007

PERINNERAKENTAMISEN OSAAJAT KYMENLAAKSOSSA

Hyvä vastaanottaja

Teen rakennusrestauroinnin opinnäytetyötä Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa. Tutkimukseni aihe ovat perinnerakentajat Kymenlaaksossa. Tarkoituksena on kartoittaa ja haastatella perinnerakentamisen osajia.

Opinnäytetyö on osa laajempaa hanketta, jossa suunnitellaan ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskusta Kaakkois-Suomeen. Hanketta koordinoi Kotkan-Haminan seudun kehittämissyhtiö Cursor Oy. Martti Nakari Cursor Oy:stä kertoo mielellään lisää hankkeen etenemisestä.

Tutkimukseen kuuluu oheinen kyselylomake sekä haastattelu. Haastateltavien nimiä tai yritysten nimiä ei tuoda opinnäytetyössä julki. Tutkimuksen päätyttyä haastatteluaineisto luovutetaan säilytettäväksi Kymenlaakson maakuntamuseoon Kotkaan.

Opinnäytetyö valmistuu toukokuussa 2007, minkä jälkeen siihen voi tutustua Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Muotoilun kirjastossa (Utinkatu 85, Kouvola). Toimitamme pyynnöstä myös kopion työstä, ota yhteyttä Martti Nakariin tai allekirjoittaneeseen niin sovitaan asiasta.

Lämmin kiitos tutkimukseeni osallistumisesta!

Terveisin

Jaana Mikkilä
rakennusrestauroinnin opiskelija

Yhteyshenkilöt ja lisätietoja:

Jaana Mikkilä
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Utinkantu 85, 45200 Kouvola
puh. 040 538 9640, jaana.mikkila@student.kyamk.fi
www.kyamk.fi

projektipäällikkö Martti Nakari
Cursor Oy, Kotkan-Haminan seudun kehittämissyhtiö
Raatihuoneentori 8, 49400 Hamina
puh. 05 2311 104 tai 0400 555 633
martti.nakari@cursor.fi
www.cursor.fi

KYSELYLOMAKE

PERINNERAKENTAMISEN OSAAJAT KYMENLAAKSOSSA

KYSELYLOMAKE

Opinnäytetyössä ei tuoda julki haastateltavien nimiä tai yritysten nimiä. Tuloksia käsitellään niin, että yhteyttä vastaajan nimeen ja vastaukseen ei voi päätellä.

PERUSTIEDOT

Nimi

Yrityksen nimi, jos on

Kotipaikkakunta, alue/kylä

AMMATISSA TOIMIMINEN

Ammatti

Työkokemus (vuodet)

Koulutus

Millä rakentamisen osa-alueilla toimitte? Katso käsitteiden määritelmät sivun alaosasta. Voitte rastittaa tarvittaessa useita vaihtoehtoja.

- konservointi korjausrakentaminen perinnerakentaminen
 restaurointi uudisrakentaminen muu:

Toiminta on päätoimista sivutoimista harrastus

Yrityksenne käytettävissä olevat resurssit (henkilöiden lukumäärä): _____

Millaisella maantieteellisellä alueella toimitte? Paikkakunnat tai etäisyys yrityksen kotipaikasta.

Käsitteet

Konservointi on säilyttämistä, jolla pysäytetään tai hidastetaan kulttuurihistoriallisten rakennusten, niiden osien tai pintakäsittelyjen vaurioitumisprosessia. Rakennuskonservaattorin työn kohteena ovat rakennukset, niiden osat, ulkomuseo-alueet ja perinnemaisemiin liittyvät rakennusryhmät.

Korjausrakentaminen on kunnossapitoa tai parantamista käyttökelpoisemmaksi. Esim. rakennuksen tai sen osien kunnossapito, kunnostus, saneeraus, remontointi, perusparannus, peruskorjaus, entisöinti ja restaurointi. Myös kohteen käyttötarkoituksen muuttaminen on korjausrakentamista.

Restaurointi on entistämistä tai korjaamista, joka kiinnittää erityistä huomiota rakennetun ympäristön, rakennuksen tai sen osan kulttuurihistoriallisiin ja rakennustaiteellisiin arvoihin sekä vanhaan rakennustapaan. Korjauksessa voidaan käyttää säilyttäviä, palauttavia tai rekonstruoivia toimenpiteitä.

Perinnerakentaminen on vanhojen rakennusten korjaamista kunnioittaen rakennusperintöä, vanhoja työtapoja ja perinteisiä materiaaleja. Myös uudisrakentaminen on perinnerakentamista silloin kun siinä käytetään perinteisiä rakenneratkaisuja, pintaverhousmateriaaleja ja pintakäsittelyaineita.

Uudisrakentamisella tarkoitetaan rakennusluvanvaraista rakentamista, jonka tuloksena syntyy uusi rakennus tai uutta tilaa jo olemassa olevan rakennuksen yhteyteen.

KYSELYLOMAKE

OSAAMISALUEET. Tässä tarkoitetaan perinteisten työmenetelmien ja -tapojen tuntemusta ja osaamista. Voitte rastittaa useita vaihtoehtoja.

☐ kirvesmiehen työt	☐ ikkunoiden kunnostus	☐ savirakennusten korjaus
☐ puusepän työt	☐ ovien kunnostus	☐ rappaus
☐ perustusten korjaaminen	☐ maalaustyöt	☐ muuraus
☐ hirsityöt	☐ perinnemaalien valmistus	☐ slammaus
☐ hirsirakennusten siirto	☐ koristemaalaus	☐ peltisepän työt
☐ peltikaton teko	☐ kultaus	☐ sepäntyöt
☐ tiilikaton teko	☐ kipsityöt	☐ muut metallityöt
☐ pärekaton teko	☐ pinkopahvitus	☐ suunnittelu, konsultointi
☐ huopakaton teko	☐ tapetointi	☐ rakennushistoriatutkimus, inventointi
☐ ruokokaton teko	☐ koristeveisto	☐ väridokumentointi
☐ kivityöt	☐ kaakeliuunien muuraus ja korjaus	☐ opetus ja luennot
☐ luonnonkivirakenteiden korjaus	☐ vanhojen tulisijojen korjaus	
- muu osaaminen, erityisosaaminen: _____

Esimerkkikohteita (rakennuskohde, tehty työ)

PERINTEISET MATERIAALIT

Toimitamme/valmistamme/myymme seuraavia perinteisiä tuotteita ja materiaaleja (vanhoja käytöstä poistettuja tai vanhan mallin mukaan tehtyjä uusia).

☐ hirsiä	☐ tiiliä	☐ listoja
☐ lautoja	☐ sementtikattotiiliä	☐ eristeitä
☐ muuta puutavaraa	☐ savikattotiiliä	☐ tapetteja, pinkopahvia
☐ tuohia	☐ kaakeliuunin kaakeleita	☐ rakennuspapereita
☐ päreitä	☐ ikkunoita	☐ maaleja
☐ takonauloja	☐ ovia	☐ lakkoja
☐ luonnonkiviä (perustuksiin, muureihin)	☐ ikkuna- ja oviheloja	☐ liimoja, kittejä
	☐ ikkunalasia	☐ tervaa
- muu materiaali/tuote: _____

OSAAMISKESKUKSEN TOIMINTA

Osaamiskeskusta käsittelevissä kysymyksissä tuloksia käsitellään niin, että yhteyttä vastaajan nimeen ja vastausvaihtoehtoon ei voi päätellä.

Kaakkois-Suomeen on suunniteltu perustettavaksi ympäristö- ja perinnerakentamisen osaamiskeskus, jossa toimisivat mm. neuvontapiste, varaosapankki ja osaajarekisteri. Varaosapankki myy käytettyjä rakennusosia ja -materiaaleja, mm. puutavaraa, ikkunoita, ovia ja heloja. Osaajarekisterin tarkoituksena on välittää perinnerakentajien yhteystietoja vanhojen rakennusten kunnostajille. Lisäksi osaamiskeskus järjestää kursseja.

Olen kiinnostunut toimittamaan käytettyjä rakennusosia ja -materiaaleja varaosapankkiin

kyllä ehkä en

Olen kiinnostunut hoitamaan varaosapankin toimintaa

kyllä ehkä en

Olen kiinnostunut ilmoittautumaan osaajarekisteriin

kyllä ehkä en, koska _____

Oletteko valmis maksamaan jäsenmaksun osaajarekisteriin pääsemiseksi?

kyllä ehkä en

Sopiva vuosimaksu osaajarekisterille on mielestäni _____ euroa.

Minkälaista koulutusta tai kursseja toivoisitte osaamiskeskuksen järjestävän?

Minkälainen muu perinnerakentamiseen tai osaamiskeskukseen liittyvä toiminta kiinnostaisi teitä tai yritystänne?

PERINNERAKENTAMISEN OSAAJAT KYMENLAAKSOSSA HAASTATTELU

Haastattelu toteutetaan teemahaastatteluna. Tämä tarkoittaa sitä, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta haastattelijalla ei ole valmiita kysymyksiä. Teemahaastattelu onkin lähempänä keskustelua kuin virallista haastattelua. Haastattelu kestää puolesta tunnista tuntiin riippuen mm. haastateltavan aikataulusta.

Haastattelu nauhoitetaan vain siinä tapauksessa, jos se sopii haastateltavalle tai on haastatteluympäristö huomioiden mahdollista. Haastattelun tuloksia yleistetään, eikä kenenkään yksittäisiä mielipiteitä tuoda nimellä julki. Jos haastattelunauhasta otetaan suoria lainauksia, haastateltavan nimeä ei tuoda julki.

Haastatteluun ei tarvitse erityisesti valmistautua.

Haastattelun aihepiirit:

- Perinnerakentaminen Kymenlaaksossa
- Haastateltavan toimiminen omassa ammatissaan

*Kiitos vastauksistasi ja osallistumisesta tutkimukseen!
Haastatteluaineisto luovutetaan tutkimuksen päätyttyä arkistoitavaksi Kymenlaakson maakuntamuseoon Kotkaan.*

OSAAJIEN NIMIÄ ANTATEET TAHOT

Tutkimukseen mukaan otettujen osajien nimiä ovat antaneet seuraavat henkilöt:

Timo Lievonen, Kymenlaakson maakuntamuseo

Eija Naakka ja Ilkka Kaskinen, Museovirasto, Haminan toimipiste

Maire Heikkinen, Museovirasto

Ville Majuri, Verlan tehdasmuseo

Viljam Nokelainen, Kouvolan seudun ammattiopisto KSAO, Anjalankoski

Johanna Riuttanen ja Markus Orell, KSAO, Kouvola

Reija Haapaniemi, aik. KSAO, nyk. Helsingin maalariammattikoulu

Pekka Witting, Jaalan kunnan rakennusvalvonta

Jari Virtanen, Miehikkälän kunnan rakennusvalvonta

Seppo Pätynen, Iitin kunnan rakennusvalvonta

Seppo Pukki, Anjala seura

Juha Klami, Rakennuspartio Oy

Heikki Jarva, Helsinki

Matti Virtanen, Iitti

Ammatti (aakkosjärjestys)

entisöijä, erikoismaalari
 kirvesmies
 kirvesmies
 kirvesmies/muurari
 maalintekijä
 peltiseppä
 pintakäsittelyentisöijä
 puuseppä
 puuseppä
 puuseppä
 puuseppä

puuseppä, rakennuskonservaattori
 rakennuskonservaattori
 rakennusrestaurioija AMK
 restauroija yrittäjä
 seppä
 seppä
 tekniikko
 timpuri/puuseppä
 yksityisyrittäjä
 yrittäjä
 yrittäjä
 yrittäjä, pintakäsittelytekniikko

Koulutus (aakkosjärjestys)

ammattikoulu levyseppä-hitsaaja
 ammattikoulu, teknillinen oppilaitos
 Anjalankosken opiston taontakurssit/itseop.
 artenomi (restaurointiala)
 artesaani, entisöinti- ja erikoistekniikat
 entisöinti- ja erikoistekniikat AMK, rakennus-
 restaurointi AMK
 kansakoulu, kursseja kansalaisopis-
 to+museovirasto
 kansakoulu/kansalaiskoulu/työssäoppiminen
 kansakoulu+keskikoulu+puolustusvoimien
 koulut ja kurssit (20v), pintakäsittely ja
 huonekaluentisöinti perustutkinto

koneenrakennuksen tekniikko (metalli)
 kotiteollisuuskoulu (Ylitorinio) 3v
 käsi- ja taideteollisuusoppilaitos
 maanviljelystekniikko
 metsätalousinsinööri
 Petäjävesi käsi- ja taideteollisuus, myös me-
 tallipuoli, Seinäjoen AMK
 puuseppä/työtekniikko
 rakennuskonservaattori AMK
 seppäkurssi Kuhmossa
 tekninen koulu
 veneenveistäjä, puuseppä, koristeveistäjä,
 kirvesmies
 viljelijä, artesaani puuseppä

Esimerkkikohteita (rakennuskohde, tehty työ)

Kohteet ovat aakkosjärjestyksessä, samalla tekijällä voi olla useita kohteita.

Alikartanon kartanomuseo ikkunakorjauksia, rakenteiden korjauksia ja maalauksia

Anjalan kartanomuseo

Anjalan kartanomuseo, asuinrakennus Tammen entisöintityö pintakäsittelyjen osalta

Anjalan kartanomuseon julkisivun maalinpoisto- ja maalausurakka

Apteekkitalo (Hamina)

Bökarsin kartano (tapetointia, pinkopahvitusta, ikkunoita, ulko- ja sisämaalausta)

Ent. sotilassauna (Kymnlinna)

Hamina RUK pääkoulun katon uusiminen

Haminan kaupungin museo

Haminan kaupungin museon katon korjaustyöt (jalkarännin uusiminen)

Haminan kaupungin museon pienoismalli

Haminan kaupunginmuseon porttien saranat, kahvat, salvat

Haminan museo Haminassa

Haminan puistotalo (päättötyö)

Haminan työväentalo

Helilän seurakuntatalon kaiteet (Karhula)

Helsinki Kampin linja-autoasema (ikkunat)

Hinttulan talo Sutelassa

litissä punamultamaalin ja tervamaalin valmistus, näillä maalaaminen aitan, vanhan navetan ja tallin seinät ja ovet ym. muut puitteet öljymaalilla

Jamilahden kansanopisto

Johanneksen kirkko Hamina (katto)

Jokelan ja Anttilan myllyt (Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen töitä, ei siis yksin tehtyjä)

Jokunen kerrostalon rappukäytävän sablonamaalaus

Kimolan ja Jaalan kirkonkylän koulut (Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen töitä, ei siis yksin tehtyjä)

Kohteina mm. Riihimäen vanha veturitalli (ikkunoita)

Kolmikulma Karhulassa

Kotka Herrainpytinki ja Kirkkopytinki (ikkunat)

Kotkaniemi Presid. Svinhufvudin asunnon korjaustyöt

Kouvola vanha kaupungintalo (ikkunat)

Krämersin kartanon salin restaurointi

Kuru (Ristaniemen tila)

Liian monta lueteltavaksi

Lisäksi yksityisten henkilöiden kohteita eri puolilla maakuntaa

Loviisan ortodoksikirkko/kellotapulien maalaustyöt

Miehikkälän kirkon ikkunat

Miljoonatalo Kotka vesikaton uusiminen

Moision kartano, katto ja seinärestaurointi

Moision kartano, punertavan huoneen entisöinti sekä ulkopuolen maalaus + ikkunat

Moision kartanon huvimajan täydellisen kopion maalaustyöt

Mummonmökki (Tavastila)

Muutama kirkkoyömaa, ulkomaalaus

Myrskylän kartano

Nastolan Asunto Oy Aurinkolinna, ikkunoita ja väriytsuunnitelma

Ns. kylätimpurina satunnaisia kengityksiä, rakennusten oikomisja ja 1 rakennuksen purku ja ka-saus sekä "multapenkki" rakenteen huolto. Pääasiassa uudisrak.

P. Pyötsiän pihapiirikokonaisuus

Pitäjänsaari menneisyys-nykyisyys-tulevaisuus päättötyö

Pyörö- ja pelkkahirsirakennuksia mm. Luumäellä, Mäntyharjussa, Elimäellä, Jaalassa, Haminassa, Vantaalla...

Resenkovin Rinkelileipomon ja pihapiirin katot ja syöksytorvien + mutkasarjojen as.

Seppälän talon ikkunat Salomiehikkälä

S-market Virojoki, tukimuurit

Stockforsin kartanon kuistit (Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen töitä, ei siis yksin tehtyjä)

Strukan sulun porttien raudoitus (Pyhtää)

Stundars r.f. (Mustasaari) lukuisten museorakennusten konservointi- ja restaurointityöt

Sulkavan kanavan entisöintityöt (parhaillaan menossa)

VASTAUKSET KYSELYLOMAKKEEN AVOIMIIN KYSYMYKSIIN

Sunilan pirtin tarjoilutiskin restaurointimaalaus
Suomenlinna suunnittelu- ja rakennusyksikkö,
mm. museomestari

Suomenniemi, ikkunoiden kunnostus vanhassa
kansakoulussa

Suvirannan ikkunat Reitkalli

Svartholman saaren (Loviisa) tykin kunnostus
(Museovirasto)

Tanelinkulma vesikaton uusimistyöt Hamina

Tiaisenkulma

Työn alla 2/2007 Jaalan vanhan seuratalon siirto
museoalue Huhdasjärvi

Työt lähinnä aliurakointia muille yrityksille

Urajärven kartano (Asikkala)

Useita käsinveistettyjä mökkejä ”uusia” Jaalassa
sekä hirsien vaihtoa seinien alaosassa ”kengitys”
sekä oikomista/perustusten vahvistusta. Esim.
Huhdasjärven koulu v. 2000.

Vehkalahten ja Haminan vanhemman rakennus-
kannan inventointi

Verla

Verlan vanha mylly (Kaakkois-Suomen ympäris-
tökeskuksen töitä, ei siis yksin tehtyjä)

Verlassa myllyn lisäksi useita kohteita

Virolahden kirkon ovet

Woikoski Oy, muurityöt

Yksityishenkilöiden koteihin erilaisia koris-
te&erikoismaalauksia ja tasotepintoja

Yrjönkatu 18 (Hki) kipsikoristeiden restaurointi

Minkälaista koulutusta tai kursseja toivoisitte osaamiskeskuksen järjestävän?

Ammattilaisille täydennyskoulutusta ja yksityis-
henkilöille korjausrakentamisen peruskursseja.

Eriyisosaamista vaativista maalaustöistä

Hirrenveistotyöt (pyöreä + pelkka)

Ikkunoiden, ovien yms. rakennusosien korjaami-
seen ja erityisesti erilaisten alkuperäisten raken-
nusosien säästämisen tärkeyden tietoisuuden
”levittämiseen”. Uusvanha materiaali on vaaralli-
sen voimallisesti markkinoilla, alkuperäisen kus-
tannuksella.

Kivityöt

Kurssitusta luonnonmukaisista ja perinteisistä
materiaaleista rakentamisessa jne.

Muuraustyöt

Piiluumiskurssi

Pinkopahvikoulutus

Pärekaton teko.

Vanhan talon korjaus perustuksista savupiipun
hattuun, sisältä ja ulkopuolelta

Vanhojen rakennusten omistajille opastusta että
oppivat ymmärtämään rakennustensa arvon.

Yksityisille ihmisille yleisiä kursseja

Yrittäjälähtöistä ts. miten pärjää perinnerakenta-
misella taloudellisesti

Minkälainen muu perinnerakentamiseen tai osaamiskeskukseen liittyvä toiminta kiinnostaisi teitä tai yritystänne?

Ei osaa sanoa

Em. Osaamiskeskus: sitä täydentämään eri sek-
toreille erikoistuneiden ihmisten yritys nimen-
omaan vanhojen rakennusten korjaamiseen =
”entisöintipalokunta” joka myös pelastaisi puret-
tavaksi määrättyistä rakennuksista kaiken kelvol-
lisen, olisi myös edullinen hinnaltaan töiden osal-
ta mm. yksityisille tahoille, tarjoaisi mm. opiskeli-
joille alan kesätyötä ja työharjoittelumahdolli-
suuksia

En nyt osaa eritellä mutta aihe kiinnostaa kaikki-
neen.

Kurssit erikoistekniikoista maalaustöissä

Perinnekohteitten tarjouspyynnöt lähetettäisiin
osaajille.

Perinteiset puusepäntyöt ja koristetyöt ja vanhat
tulisijat.

Teemapäiviä

Yhteisnäytökset, yhteistyö muiden kanssa, taita-
jien yhteisesittäytyminen vrt. Loviisan Wanhassa
vara parempi

Muut kommentit ja terveiset

Osaajarekisteri: ei maksua, kehittääkö mieluummin provisiojärjestelmä toteutuneiden projektien kautta,
siten että maksaja on se joka tarvitsee erikoisosaajaa

TYÖN AIKATAULUSUUNNITELMA

Toteutuneita työtunteja kertyi n. 370, joista aineiston analysointiin ja työn kirjoittamiseen kului 160 h ja osajien etsimiseen ja haastatteluihin 85 h.

Tehtävä	2007																	
	tammi				helmi				maalis					huhti				touko
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Tutkimussuunnitelman laatiminen*	■																	
<i>Suunnitteluseminaari 17.1.</i>				x														
Aiheeseen orientoituminen	■																	
mm. käsitteet, kirjallisuus, asiantuntijahaastattelut																		
Osaajarekisterit	■																	
Osaajien etsiminen																		
Haastattelujen valmistelu																		
Haastattelut	■																	
<i>Väliseminaari 8.2.</i>							x											
Aineiston analysointi, työn kirjoitus	■																	
<i>Tekstin välitarkastus 15.3.</i>											x							
<i>Työn luovutus 10.4.</i>																x		
<i>Opinnäytetyöseminaari 2-3.5.</i>																		x

* tutkimussuunnitelman laatiminen aloitettiin jo syksyllä 2006